

Torsdagen den 1 april

Kl. 13.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 24 mars.

§ 2 Ang. den verksamhet som företag från industriländer bedriver i u-länderna

Herr utrikesministern NILSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hermanssons* i Stockholm (vpk) i kammarens protokoll för den 26 mars intagna fråga, nr 170, och anförde:

Herr talman! Herr Hermansson i Stockholm har frågat mig om jag delar den bl. a. av Gunnar Myrdal framförda uppfattningen att ekonomisk gottgörelse som betalas av företag från industriländerna till tjänstemän och politiker i u-länderna är till synnerlig skada för dessa länders utveckling.

Herr Hermanssons fråga gäller de fall av korruption i u-länderna då företag från industriländerna är inblandade. Jag är övertygad om att denna liksom annan korruption är till skada. Om mutor tilläts påverka t. ex. beslut om viktiga investeringar, kan styrningen av den ekonomiska utvecklingen råka ur funktion. Beslut om användande av knappa resurser kan bli godtyckliga och gå stick i stäv med den fastlagda politiken för landets utveckling. Mutor som kommer från utländska företag är speciellt allvarliga eftersom de kan innebära att u-landets intresse åsidosätts för utländska intressen.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Denna fråga kommer upp samma dag som riksdagen skall debattera u-landspolitiken och den hör till hela detta komplex. Enligt Gunnar Myrdals uppfattning, senast framförd i boken Politiskt manifest om världsfattigdomen, förekommer en mycket omfattande korruption i olika stater i Sydostasien, Latinamerika, Afrika. Korruptionen sägs ha ökat under självständighetstiden, speciellt bland högre ämbetsmän och politiker. Korruptionen är enligt Myrdal utomordentligt skadlig för dessa länders utveckling. Den för in ett irrationellt moment i all planering och i verkställandet av alla planer, den hindrar beslutsfattande och verkställande på alla nivåer, den bromsar och försvårar en effektiv förvaltning, den är ett hot mot varje försök till effektiv politisk ledning, den ökar ytterligare klyftan mellan rika och fattiga.

Företag från de kapitalistiska staterna i väst, som konkurrerar om marknader eller bedriver direkt investeringsverksamhet i u-länderna, spelar en betydande roll för denna korruption genom sin bestickning,

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. den verksamhet
som företag från
industriländer be-
driver i u-länderna*

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. den verksamhet
som företag från
industriländer be-
driver i u-länderna*

genom sina mutor. Det är möjligt att sådana kapitalistiska företag kortsiktigt gynnar sina egna intressen genom att ge mutor, men de skadar det land där bestickningen sker. Därigenom görs också internationell skada.

Det brukar ibland hävdas att svenska företag är mera rena från sådan verksamhet än andra länders kapitalister. Jag kan inte bedöma detta. Mutor lär emellertid inte vara okända för svenskägda företag verksamma i utlandet. Om man vill föra en riktig u-landspolitik måste man hårt bekämpa system av korruption och mutor.

Vad vi kan göra är att förhindra att i varje fall svenska företag och medborgare medverkar i sådant. Jag vill därför fråga utrikesministern som talesman för regeringen om han vill ta initiativet till en utredning i syfte att genomföra följande regler: för det första att mutor och mutförsök skall bestraffas vare sig de är gjorda i Sverige eller utomlands; för det andra att mutor utomlands inte skall få dras av såsom omkostnader i inkomstdeklarationerna.

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Jag har i och för sig ingenting att erinra mot de principiella reflexioner, som herr Hermansson gjorde här nyss i talarstolen. Men det är ingen lätt materia. Man har begränsad kännedom om korruptionens omfattning i olika länder. I vissa länder sägs den vara så vanlig att praktiskt taget varje affärstransaktion eller kontakt med myndigheter skulle inbegripa bestickning i olika former; ett beklagligt faktum naturligtvis.

Frågan om korruption är för övrigt inte enbart en u-landsfråga. I många fattiga länder verkar problemet vara relativt litet medan mutor fortfarande kan vara en vanlig företeelse i rikare länder. Korruptionen i u-länderna är ibland en del av ett gammalt socialt mönster, andra gånger tycks den ha utvecklats i samband med att regeringarna i nya stater påtagit sig ett huvudansvar för landets utveckling. En expansion av regeringsverksamheten har nödvändiggjort uppbyggnaden av en stor tjänstemannakader, vanligen illa betald och utan vägledning av en fast tjänstemannatradition i sitt beteende.

Utan att fria någon från ansvar vill jag säga att det torde vara klart att det främst ankommer på regeringarna i de berörda länderna att avgöra vilka åtgärder de skall företa för att förebygga korruption. Om inte myndigheterna i dessa länder aktivt bekämpar korruptionen, finns det små möjligheter för andra länder att åstadkomma resultat.

Om man ändå ställer frågan vilka åtgärder man kan vidta för att förhindra att företag i i-länderna använder mutor, måste man också vara på det klara med att gränsen mellan mutor och legitima handlingar i vissa fall är svår att skönja. För övrigt betalas mutor i många fall via speciella mellanhänder. Någon möjlighet för oss att över hela världen kontrollera de affärstransaktioner som företagen är inblandade i finns, som alla väl kan förstå, inte.

På de direkta frågorna av herr Hermansson kan jag väl säga att detta problem har uppmärksamats i justitiedepartementet. I samband med en översyn, som nu skall göras av ämbetsbrotten, kommer man in på

mutbrotten, och i det sammanhanget kommer att övervägas om man skall vidga ansvaret för bestickning till att avse även förhållanden av det slag som vi nu diskuterar.

Därmed har jag väl givit ett svar på vad herr Hermansson ville veta.

Slutligen vill jag bara tillägga, att skulle det bli fråga om en internationellt samordnad aktion mot korruption, så skulle inte bara regeringen – därom är jag övertygad – utan säkerligen också det svenska näringslivet välkomna detta.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag är tacksam för utrikesministerns besked, att frågan om en förändring av lagstiftningen övervägs i justitiedepartementet. Jag hoppas att man vid den översynen skall göra en sådan skärpning av reglerna att de blir tillämplbara också på mutor och mutförsök som görs av svenska företag och svenska medborgare utomlands.

Sedan är det alldeles riktigt, som utrikesministern sade i början av sitt inlägg, att det är en mycket komplicerad sak att kartlägga i vilken mån mutor förekommer, bl a. därför att det är svårt att definiera begreppet mutor och därför att det förekommer mellanhänder.

Det är över huvud taget mycket vanskligt att fastställa fakta.

Jag sade också tidigare att jag inte kan bedöma i vilken omfattning av svenska kapitalister ägda företag använder mutor i sin verksamhet. Det är bl. a. detta jag vill skall kartläggas genom en utredning. Att bestickning förekommer, tror jag ingen vågar förneka.

Jag kan nämna, bara mycket kort, att i Västtyskland pågår just nu en livlig debatt om det här problemet. Det har tagits upp i tyska förbundsdagen av en socialdemokratisk ledamot. Under den intensiva debatt som pågår har det avslöjats att västtyska exportföretag årligen betalar ut cirka 500 miljoner mark i mutor till utländska agenter, tjänstemän och politiker. Motsvarande proportion av det svenska exportvärdet skulle innebära mutor för mellan 150 och 200 miljoner kronor varje år. Men vi vet, som sagt, inte om den proportionen stämmer. Jag tror emellertid att det skulle vara av intresse att också undersöka dessa förhållanden, samtidigt som man företar den skärpning av lagstiftningen som utrikesministern har talat om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. restföringen av icke erlagd kvarstående skatt

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Sjöholms* (fp) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 150, och anförde:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat när jag ämnar tillgodose det av statsrevisorerna och bevillningsutskottet redan år 1966 uttalade önskemålet att restföring av icke erlagd kvarstående skatt borde sammanföras till allenast en uppbördstermin.

Som bevillningsutskottet uttalat i sitt betänkande nr 53 år 1966 skulle

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. restföringen
av icke erlagd
kvarstående skatt*

ett sammanförande av restföringen av de båda kvarskatteterminerna innebära fördelar. Men vissa skäl talade enligt utskottet också mot en sådan åtgärd. Frågan kommer att prövas i samband med frågan om användandet av automatisk databehandling inom exekutionsväsendet. Vidare föreligger en framställning från länsstyrelsen i Stockholm om att länsstyrelsen skall få rätt att utfärda krav på betalning av restförd skatt innan restlängden överlämnas till kronofogden. Båda dessa frågor övervägs för närvarande.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret, som ju inte var över sig upplysande. Man kan säga att detta är en liten fråga, men i varje liten fråga ligger det en stor, och den stora frågan i det här sammanhanget är vilka krav man skall ställa på statsverket när det gäller att bedriva verksamheten rationellt och försöka pressa kostnaderna.

Det går ju till så att först restförs den skatt som inte erlagts i mars. Sedan kommer det en termin till i maj, och så restförs den. I stort sett är det samma personer det gäller – för ett medelstort kronofogdedistrikt kan det röra sig om 5 000 restförda.

För var och en av dessa skriver länsstyrelsen i residensstaden ut ett kortset som innehåller fyra blanketter. De skall tas emot av kronofogdemyndigheten, rivs isär, sorteras upp i alfabetisk ordning och placeras in i register. Sedan skall krav skickas ut, och posten skall dela ut dem. Och efter två månader kommer en nästan precis likadan kortmängd igen! Jag har räknat ut att det expedieras ungefär en och en halv miljon sådana kort årligen. Detta kan inte vara en rationell ordning, och jag tror att ett privatföretag icke en enda dag skulle kunna ha ett sådant system. Där är man ju skyldig att se till att driva verksamheten rationellt och pressa kostnaderna.

Sedan kan det sägas att den orationella ordningen är ännu mer beklaglig därför att den tillämpas inom en förvaltning som har till uppgift att försöka pressa ut skattepengar av folk som ofta har det väldigt dåligt ställt och som själva behöver sina pengar. Det är då särskilt anmärkningsvärt att de medel man får in delvis används till ändamål som är onödiga. Jag vågar nog använda ett så hårt ord som att det är slöseri med allmänna medel att ha det ordnat på det här sättet.

Finansministern sade att frågan övervägs. Den har övervägts sedan 1966, och det är ett rätt kostsamt övervägande, som ett privatföretag, vilket ju måste drivas rationellt, inte skulle kunna finna sig i, som jag nyss sade.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Sjöholm och jag har en gång tidigare diskuterat den här frågan. Vid en frågestund den 6 mars 1969 sade herr Sjöholm sedan han fått ungefär samma besked som han fick i dag: "En sak vore nämligen om man skulle skjuta på hela uppbörderna till den sista terminen – man skulle alltså betala in kvarskatten bara en gång, i maj månad. I så fall skulle det bli en betydande ränteförlust." Det är ju den frågan som har gjort att bevillningsutskottet varit tveksamt. Utskottet har sagt att

Torsdagen den
1 april 1971*Ang. restföringen
av icke erlagd
kvarstående skatt*

det finns skäl som talar för att göra indrivningen bara en gång – den skulle då bli längre fram på sommaren – eller att man gör den två gånger och undslipper denna ränteförlust för statsverket. Detta omständliga kortsystem som herr Sjöholm talar om bör vi kanske kunna bli av med när exekutionsväsendets organisationsnämnd och statskontoret färdigställt sin utredning om överförande på data. Det bör kunna medföra åtskilliga rationaliseringsvinster.

Den andra möjligheten som just nu prövas av riksskatteverket på begäran av länsstyrelsen i Stockholms län är som jag sade i svaret att man ger länsstyrelsen befogenhet att gå ut med ett krav till alla dem som resterar med kvarskatt med åsidosättande av indrivningsmyndigheterna och kronofogdarna. Om en sådan åtgärd kunde ge ett så pass bra resultat att det balanserar den omnämnda ränteförlusten skulle det finnas praktiska möjligheter att nöja sig med bara en indrivning som då kommer längre fram på året.

Men båda dessa frågor är under utredning för närvarande, och därför kan jag inte ge herr Sjöholm något annat svar än det han har fått.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det har aldrig från min sida, herr finansminister, varit fråga om att man skulle skjuta på uppbörden, ty det skulle otvivelaktigt medföra en ganska betydande ränteförlust. Vad jag vill – och det framgår väl även av frågan – är att man skulle restföra bara en gång. Man skulle betala in den ordinarie uppbörden precis som nu i mars och maj, men man skulle alltså inte föra de obetalda posterna till kronofogdemyndigheten förrän efter majuppbörden. Den ränteförlusten, vågar jag säga, skulle mycket överkompenseras genom den vinst som skulle uppstå genom mindre personalorganisation och mindre papperskostnad. Enbart besparingen på papperskostnaden skulle säkert överträffa ränteförlusten många gånger om.

Länsstyrelsen i Stockholms län har faktiskt i år inte bara anhållit om det som finansministern nämnde, utan just att få restföra bara en gång. Dess värre har kronofogdeföreningen avstyrkt – av skäl som jag finner fullständigt obegripliga. Men länsstyrelsen i Stockholms län har faktiskt redan ansökt hos finansdepartementet att man skulle få tillstånd att göra just vad jag syftar till, nämligen restföra bara en gång, efter den andra terminen.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Som herr Sjöholm konstaterade har kronofogdeföreningen – dvs. herr Sjöholms alla kolleger – avstyrkt. Det ger ju, menar jag, i blyxtbelysning en verifikation till att frågan är något komplicerad.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
1 april 1971

*Om lokalisering
av statlig
verksamhet till
Skellefteå*

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Ångströms (fp) i kammarens protokoll för den 25 mars intagna fråga, nr 165, och anförde:

Herr talman! Herr Ångström har frågat om jag anser att statens satsning på ett industriellt utvecklingscentrum i Skellefteå bör kompletteras med utlokalisering av statlig verksamhet och då främst med sikte på att häva den brist på ca 2 000 kvinnliga arbetsplatser som finns i området.

Regeringens uppfattning rörande omlokalisering av statlig verksamhet har redovisats i proposition nr 29 till årets riksdag. Den av herr Ångström väckta frågan bör lämpligen diskuteras då propositionen behandlas i riksdagen.

Herr ANGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret som inte blev något svar. Frageställningen var vilka möjligheter Skellefteå hade att komma med som värdstad vid en ytterligare utlokalisering av statlig verksamhet från Stockholmsområdet.

Det svar som jag hoppats på var jag intresserad av ur flera principiella synpunkter. Staten gör en stor satsning i detta område genom att dit förlägga vårt lands första industriella utvecklingscentrum. Staden har en mycket god samhällsservice att erbjuda, goda utvecklingsmöjligheter för ungdomen och löften om del i den högre tekniska utbildningen samt ett väl utvecklat näringsliv men med det starka minus som en bristande tillgång på kvinnliga arbetstillfällen innebär.

Skall satsningarna på utvecklingen i området lyckas, är det nödvändigt att den underbalansen häves. En av de snabbaste vägarna att nå dit går genom en utlokalisering av en större administrativ enhet till området. Jag betraktar det som mycket viktigt att försöket med ett industriellt utvecklingscentrum får de bästa möjligheter att lyckas. Det bör sedan följas av flera i andra delar av landet. Men för att chanserna att lyckas i Skellefteå skall bli bättre måste förutsättningarna göras gynnsammare.

Denna fråga kan betraktas som ett viktigt test i ett annat hänseende. Staten har skilda kanaler att gå fram på i lokaliseringsfrågorna. En del av satsningen går över inrikesdepartementet och det generella lokaliseringsstödet, en annan över industridepartementet och statlig företagsamhet. Och finansministern håller nu själv mycket handgripligt i den berörda utlokaliseringsverksamheten. Det är ytterst väsentligt att det finns en samordning mellan de uppräknade instanserna. Om jag fått ett svar av finansministern på min fråga hade jag kanske kunnat utläsa en tendens av detta; nu vet jag inte om finansministern delar min uppfattning.

Skellefteå kom alltså inte med i den första omlokaliseringsvägen som är på gång. Jag tror att kommunalmän och befolkning på alla de orter – bland dem Skellefteå – som varit kandidater men inte förts upp i förslaget undrar över om lokaliseringsorterna nu en gång för alla är utvalda eller om chansen för dem återkommer senare.

§ 5 Ang. innebörden av artikel 4 i konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.

Nr 56

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. innebörden
av artikel 4 i
konventionen
angående skydd
för de mänskliga
rättigheterna m. m.*

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Brundins (m) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 138, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Brundin har frågat justitieministern om han anser att tillämpningen av lagen om förnyad giltighet av kollektivavtal utgör en sådan avvikelse från artikel 4 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna att skyldighet föreligger att enligt konventionens artikel 15 göra anmälan till Europarådets generalsekreterare. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt artikel 4 mom. 2 i konventionen får ingen nödgas utföra tvångsarbete eller eljest honom påtvingat arbete.

Under krig eller i annat allmänt nödläge som hotar nationens existens får enligt artikel 15 avvikelse göras från artikel 4 mom. 2. Fördragsslutande part som begagnar sig av rätten till avvikelse skall underrätta Europarådets generalsekreterare härom.

Tillämpningen av den aktuella lagen innebär att parterna på vissa avtalsområden under en begränsad tid har blivit bundna av det kollektivavtal som senast gällde mellan dem.

De personer som herr Brundin syftar på har återgått till arbeten som de själva har valt och där de har samma anställningsförmåner som de tidigare haft och samma frihet som tidigare att sluta sin anställning om de så önskar.

Detta kan uppenbart inte betecknas som tvångsarbete eller påtvingat arbete. Det finns därför ingen anledning att överväga om Sverige skall anmäla avvikelser till Europarådets generalsekreterare.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min fråga men måste konstatera att även om beskrivningen av situationen var helt korrekt är den slutsats som inrikesministern drar enligt min mening felaktig.

Detta är en uppfattning som delas av personer som är experter på internationell rätt. I uttalanden som de har gjort i denna fråga fastlägger de klart att det enligt deras mening skulle föreligga skyldighet för den svenska regeringen att anmäla avvikelse från konventionen om de mänskliga rättigheterna och grundläggande skyldigheterna så som de är formulerade i artikel 4 mom. 2. Så t. ex. säger professor emeritus Torsten Gihl, som har varit professor i internationell rätt här i Stockholm, under lång tid folkrättsexpert inom utrikesdepartementet och dessutom ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag, att det enligt hans mening föreligger en klar avvikelse från konventionens bestämmelser genom tillämpningen av den här lagen om vissa kollektivavtals fortsatta giltighet.

Regeringen borde därför rimligen ha anmält avvikelserna till Europarådets generalsekreterare. Den riskerar att få svara i frågan inför Europarådets domstol.

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. innebörden
av artikel 4 i
konventionen
angående skydd
för de mänskliga
rättigheterna m. m.*

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Anmälan till kommissionen skall ju göras under de förutsättningar jag angav. Herr Brundin har i sin fråga just undrat om man skulle anmäla en sådan avvikelse. Jag tycker att det även för herr Brundin borde framstå som ganska självklart att den här situationen på inget sätt passar in i det läge som är förutsatt i konventionen.

Jag är verkligen inte alls tillfreds med att vad herr Brundin stöder sig på är ett uttalande av någon expert. I ett sådant upprört läge som vid en konflikt går det alltid att få någon expert att uttala sig. När jag läser formuleringarna i det där uttalandet tycker jag inte heller att det ger uttryck för någon särskild vilja att försöka analysera en situation som motsvarar den vi har haft här i Sverige.

Vi har sett på detta, och vad som närmast förefaller att likna den här situationen är ett fall i vårt grannland Norge, där en utövare av tandläkaryrket anmälde det förhållandet att han under ett år var skyldig att tjänstgöra i en viss region i landet. Han ansåg att detta hade karaktären av tvångsarbete. Men det uttalande som kommissionen gjorde på den punkten visar att det inte är den typen av vi kan säga tvångsätgard eller ingripande som har avsetts.

Här föreligger det möjlighet för vederbörande att sluta sin anställning när han vill och ta ett nytt arbete; det är ju ingen förändring i det avscendet. Det är bara fråga om att man skall visa respekt för ett avtal och alltså iakttä den ordning som väl normalt gäller i en anställning. Något annat rör det sig inte om. Då finns ju inte den grad av tvång som är förutsatt i denna konvention. Detta kan framgå redan om man beaktar att i det första momentet av samma artikel i konventionen talas om att ingen får hållas i slaveri eller trälldom. Sedan är det nästa steg, men jag tror att herr Brundin kan inse att det ingalunda passar in på de förhållanden som gäller här i Sverige.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag tycker att det är en minst sagt cynisk motivering som inrikesministern använder, när han säger att det står de här människorna helt fritt att bara sluta sina anställningar. Här befann vi oss i en konfliktsituation där två parter kämpade mot varandra beträffande anställningsvillkoren. Den ena parten tillgriper sin lagstiftningsmakt och förhindrar fortsatt konflikt. Enligt åtskilliga experter – inte bara den som jag åberopat – är det att hänföra till påtvingat arbete enligt Europakonventionens formuleringar.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall bara erinra om att denna konvention har bestått under ett par årtionden. Det finns länder som under den perioden har vidtagit långt mer drastiska åtgärder än vad det här har varit tal om men aldrig någonsin har frågan varit föremål för en belysning.

Därför har inte herr Brundin anledning att med någon särskild säkerhet uttala att ett fall som detta svenska skulle kunna föras in under konventionen. Det finns så mycket i övrigt, om man tar hänsyn till omständigheterna och ser på andra fall, att det snarast, ja med säkerhet, skulle gå i den andra riktningen. Det är min bestämda mening.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Brundin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder mot arbetslösheten i Norrbotten

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Öhvals (fp) i kammarens protokoll för den 24 mars intagna fråga, nr 161, och anförde:

Herr talman! Herr Öhvall har frågat om jag avser att vidta speciella åtgärder med anledning av de höga arbetslöshetssiffrorna i Norrbotten.

De mera långsiktiga åtgärderna för att förbättra sysselsättningen i Norrbotten och övriga skogslän sker, såsom jag för kort tid sedan anförde i ett svar på en liknande fråga rörande Västerbotten, genom de regionalpolitiska insatserna. Det särskilda sysselsättningsstödet i det inre stödområdet, liksom transportstödet, som båda tillkom förra året, bör kunna bli av stor betydelse för att främja en positiv utveckling av företag i dessa delar av landet. För Norrbottens del är utvecklingen inom den stalliga sektorn av särskilt intresse. Investeringarna inom denna sektor har väsentlig effekt på sysselsättningen i länet.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna främst i form av beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning är av särskilt stor omfattning i Norrbotten. Regeringens förslag om ytterligare medel på tilläggsstat för särskilda beredskapsarbeten syftar till att skapa resurser för sysselsättningsfrämjande åtgärder speciellt för den äldre arbetskraften.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Svaret är allmänt hållet och ger väl inte stöd för någon optimism när det gäller särskilda åtgärder för Norrbotten.

Anledningen till att jag ställde frågan är ju att med den permanenta undersysselsättning vi har i Norrbotten slår en nedgång i sysselsättningsstatistiken igenom särskilt hart där. De siffror som jag inhämtat från riksdagens upplysningstjänst verifierar att situationen är högst otillfredsställande för närvarande. Av dessa kontrollerade siffror framgår att antalet anmälda arbetslösa hos arbetsförmedlingarna i Norrbotten i mitten av februari uppgick till inte mindre än 5 278. Detta är den högsta siffra som man har kunnat notera för samma månad under de fem senaste åren. Det är första gången som kvinnornas antal i statistiken är så högt i Norrbottens län.

Nedbantningen av beredskapsarbetena på 300 platser har slagit igenom på ett oroande sätt. Det är framför allt de högre åldrarna som råkar i bekymmer. Det finns alltså utrymme för de här särskilda insatserna med beredskapsarbete som antyds i svaret.

Det är mycket riktigt att staten är t. o. m. den största arbetsgivaren i Norrbottens län. Man kan fundera något över varför just i det länet

Torsdagen den
1 april 1971

*Om åtgärder mot
arbetslösheten i
Norrbotten*

arbetslöshetssiffrorna alltid ligger i toppen. Det är väl nu så att det finns utrymme för en alldeles särskild kraftsamling för staten som arbetsgivare i Norrbotten.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är ju ett välkänt förhållande att staten har satsat mycket just i Norrbotten, och jag tror nog man kan säga att den satsning som nu är aktuell är ganska imponerande. Under andra halvåret 1970 var det i hela landet 138 företag som fick regionalpolitiskt stöd för investeringar på sammanlagt 558 miljoner kronor, och Norrbotten svarade ensamt för 337 miljoner kronor, dvs. 60 procent av den totala summan. Här ingår då ASSI:s investeringar, och man får lägga till att NJA också gör en betydande investering med 430 miljoner kronor, liksom LKAB satsar åtskilligt i utbyggnad.

Det är alltså egentligen jättesummor som för närvarande pumpas in i näringslivet i Norrbotten. Det förefaller också vara motiverat att man gör det med hänsyn till att vi sedan flera år tillbaka har iakttagit särskilda svårigheter att hålla sysselsättningen uppe i Norrbotten och siffrorna för mars månad i år jämförda med fjolårets inte visar någon ljusning. Vi kan räkna med att läget i varje fall inom byggnadssektorn och i skogsbruket i stort sett varit oförändrat, och när det gäller anläggningsverksamheten och byggnadsverksamheten ser jag det som ett uttryck för att en del av de investeringar som jag här nämnt har kommit till stånd och redan givit en viss effekt. Men naturligtvis följer vi utvecklingen med stort intresse både när det gäller Norrbotten och när det gäller andra län, och som jag sade i en tidigare debatt här i riksdagen är det självklart, att om vi får dras med de här höga arbetslöshetssiffrorna även nästa månad, så måste vi vidta särskilda åtgärder.

Herr ÖHIVALL (fp):

Herr talman! Om man studerar den rapport som arbetsförmedlingen i Norrbotten har avlämnat, så finner man tyvärr att det finns anledning att räkna med att de här siffrorna inte kommer att bli bättre inom den närmaste tiden, och då återstår ju endast att man sätter in de åtgärder som står till buds.

Sedan vill jag bara helt kort säga att de här investeringarna som görs i Norrbotten är naturligtvis i och för sig bra och nödvändiga, och vi är glada att de kommer till stånd, därför att de ger ju konkurrenskraft åt de befintliga industrierna. Men det måste ändå poängteras att de statliga investeringar som nu är på gång ger mycket få, om ens några, nya arbetstillfällen. I vart fall är det inte under innevarande år aktuellt med annat än möjligen några anläggningsarbeten.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är riktigt att en betydande del av de investeringar som jag här har talat om inte ger sysselsättning för flera människor, men de betyder att man tryggar sysselsättningen för det antal som finns. Och i själva aktiviteten i utbyggandet ligger det givetvis någonting värdefullt – det bereder arbete för byggnadsarbetare och anläggningsarbetare över

huvud taget men också för entreprenörer av olika slag. Naturligtvis är denna effekt av aktiviteten inte så obetydlig när det rör sig om så stora belopp som jag här nämnt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om stödåtgärder för varuförsörjning i glesbygder

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örträsk (s) i kammarens protokoll för den 26 mars intagna fråga, nr 168, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örträsk har frågat när den påbörjade försöksverksamheten beträffande stödåtgärder för varuförsörjningen i glesbygder kan leda fram till vidgade insatser på detta område.

Frågan om varuförsörjningen i glesbygderna är viktig del av glesbygdsutredningens arbete. Den försöksverksamhet som herr Andersson avser är av stort intresse för utredningen och har delvis kommit till stånd på dess initiativ. Till utredningen har knutits en arbetsgrupp som studerar försöksverksamheten och överlägger om olika möjligheter att lösa glesbygdernas varuförsörjningsproblem. I gruppen ingår företrädare för handeln.

Försöksverksamheten har pågått endast under kort tid, varför det inte ännu går att uttala sig om dess resultat. Om resultaten blir gynnsamma kan en utvidgning ske successivt.

Herr ANDERSSON i Örträsk (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Den påbörjade försöksverksamheten med stödåtgärder för varuförsörjningen i glesbygderna finner jag vara mycket angelägen, och jag hälsar den med stor tillfredsställelse.

En naturlig målsättning för arbetet med servicefrågorna i glesbygderna bör vara att viktigare service i princip skall tillhandahållas även om underlaget inte är tillräckligt för en lönsam verksamhet. En väsentlig del i denna service måste varuförsörjningen anses vara.

Minskningen av antalet dagligvarubutiker går emellertid så snabbt att man nu på många håll upplever ett akut behov av stödåtgärder från samhällets sida. I en utvecklingsplan för Västerbottens konsumtionsförening visar prognoserna att utvecklingen fortsätter i nuvarande takt kommer antalet livsmedelsbutiker i hela länet att minska under en femårsperiod från 116 till 68. Och det är i de egentliga glesbygdskommunerna som utvecklingen är allra allvarligast. Där kommer enligt prognosen hälften av butikerna att läggas ned inom fem år. Utvecklingen är sannolikt lika ogynnsam i andra glesbygdsområden i landet.

Trenden är likartad inom den enskilda detaljhandeln. Av landets alla enskilda livsmedelsbutiker som var i verksamhet 1960 har nästan hälften lagts ned. Handelns utredningsinstitut har angivit den beräknade nedgången i den enskilda dagligvaruhandelns butiksantal till ca 7 procent per år fram till 1975. Glesbygdsområdena torde drabbas ännu hårdare.

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. förbud mot
användande av
vissa utländska
arbetsmaskiner i
svenska hamnar*

Antalet varubussar har också minskat. En utredning som pris- och kartellnämnden gjorde 1969 redovisade en minskning under åren 1963–1967 med ca 450 bussar. Den trenden har fortsatt.

De förhållanden som jag här pekat på visar att det är nödvändigt med stödåtgärder från samhällets sida och att dessa stödåtgärder måste sättas in mycket snabbt. Jag vill därför fråga om inte den begränsade försöksverksamhet som nu har påbörjats på detta område kan vidgas till flera delar av landet och bedrivs i skilda former, så att vi så snabbt som möjligt får fram bästa möjliga modell för mera generella stödåtgärder för varuförsörjningen i glesbygderna.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är säker på att glesbygdsutredningen har intresse av att vidga denna försöksverksamhet. Jag hade i höstas tillfälle att besöka en kommun, där denna verksamhet är på gång, och jag kan instämma i att denna försöksverksamhet är ytterst angelägen. Det visste jag också redan innan jag fick tillfälle att diskutera frågan här.

Om man i någon kommun har ett starkt intresse av att engagera sig i denna försöksverksamhet, så är glesbygdsutredningen helt säkert intresserad av att vidga den. Därför vill jag gärna säga att om det finns ett sådant intresse i någon kommun, så bör man där ta kontakt med glesbygdsutredningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. förbud mot användande av vissa utländska arbetsmaskiner i svenska hamnar

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Hallgrens* (vpk) i kammarens protokoll för den 25 mars intagna fråga, nr 163, och anförde:

Herr talman! Herr Hallgren har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till förbud mot användandet av arbetsmaskiner, exempelvis truckar, som medförs av utländska fartyg som anlöper svenska hamnar och som hittills tillåtits användas vid lossning och lastningsarbete.

Arbetarskyddslagstiftningen och sjösäkerhetslagstiftningen ger tillsynsmyndigheterna möjlighet att ingripa med förbud, om arbetsmaskin som finns ombord på utländskt fartyg har sådana brister att säkerheten vid maskinens användning kan äventyras. Bl. a. kan förbud meddelas att begagna maskinen innan rättelse vidtagits. För att skärpa kontrollen över efterlevnaden av lagstiftningen beträffande arbetarskyddet vid stuveriarbete har tillsynsmyndigheterna under den senaste tiden fått särskilda resursförstärkningar.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret.

Min fråga är föranledd av ett nyligen inträffat dödsolycksfall på ett norskt fartyg i Göteborgs hamn. En truckförare dödsstörtade med en

truck ombord från mellandäcket och ned i lastrummet. Omständigheterna kring den tragiska olyckan måste betraktas som ytterst anmärkningsvärda. Truckföraren, som var en van maskinförare, beordrades att köra en elgaffeltruck som ägdes av rederiet och som följde med fartyget för att användas vid lossnings- och lastningsarbetet i de hamnar som fartyget anlöpte. Den typ av truck som det här är fråga om har en helt annan konstruktion än den typ som man vanligtvis använder i hamnarbetet i svenska hamnar. Anmärkningsvärt är att dessa truckar har helt andra manövreringsorgan än de som tillhandahålls av stuveribolagen och andra maskinfirmor. Bl. a. regleras fram- och backkörning med pedaler placerade tätt intill varandra. Alla förstår ju att detta förhållande ökar riskerna för felmanövrering; i de truckar som vi vanligtvis använder reglerar man fram- och backkörning med spakar och med handgrepp, ett väsentligt säkrare reglage. Dessa stora olikheter i manövreringssystemen medför stora risker för allvarliga misstag med kanske omfattande olyckor som följd. De kan hända den mest rutinerade och yrkesvane maskinförare.

Rederiets motiv för detta kan endast ses som rent ekonomiska. Man slipper hyra in svenska maskiner och därigenom gör man vissa besparingar. Stuveribolagen i de svenska hamnarna har accepterat detta förhållande. Samtidigt har man givetvis tagit på sig ett stort ansvar för sina anställda genom de ökade olycksfallsriskerna. Förfaringsättet omöjliggör också arbetarskyddslagets efterlevnad. I 36 § föreskrivs att besiktning, provning och fortlöpande tillsyn skall ske. Det är omöjligt i detta fall. Dessa truckar är varken besiktigade eller provade här i landet. Någon fortlöpande tillsyn kan inte förekomma, eftersom truckarna stannar ombord, och när fartygen ligger i hamn används de i arbete hela tiden. Jag tycker att det är väl motiverat att utfärda ett generellt förbud för användandet av dem.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag vill framhålla att frågor som gäller säkerheten vid stuveriarbete är föremål för alldeles speciell uppmärksamhet – vi är medvetna om att här ofta föreligger alldeles speciella risker. Just för detta arbetsområde har särskilda åtgärder vidtagits på senare tid. Organisationen för tillsyn av arbetarskyddet vid stuveriarbete har nyligen förändrats och effektiviserats. En stuveriavdelning har inrättats inom arbetarskyddsstyrelsen, och yrkesinspektionen har förstärkts med särskilda stuveriinspektörer. I årets statsverksproposition har föreslagits ytterligare utökning av yrkesinspektionens personalresurser för tillsynen av stuveriarbetet. Utbyggnaden bör bl. a. främja samarbetet mellan tillsynsorganen och det mycket viktiga lokala arbetarskyddet i hamnarna och väsentligt bidra till att förebygga hälsorisker för arbetstagarna i stuverifacket.

Herr talman! Jag ville göra den kommentaren med anledning av herr Hallgrens inlägg här.

Nr 56

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. förbud mot
användande av
vissa utländska
arbetsmaskiner i
svenska hamnar*

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. åtgärder för
att skydda barn
mot drunkning*

Herr HALLGRÉN (vpk):

Herr talman! Jag är givetvis mycket tacksam för meddelandet att man har för avsikt att satsa väsentligt mycket mer än tidigare på skyddsarbetet inom stuverifacket. Men när statsrådet återoppar arbetarskyddslagstiftningen och sjösäkerhetslagstiftningen och hänvisar till att tillsynsmyndigheterna har möjlighet att ingripa och utfärda förbud, så är detta en sanning med ganska stor modifikation. Tillsynsmyndighet i detta fall är yrkesinspektionen i sjätte distriktet. Vi har kontaktat denna, men inspektionen kan inte utfärda något förbud, eftersom man inte kan påvisa någon bristfällighet hos dessa truckar. Det kan förekomma även andra maskiner, t. ex. trimningsmaskiner, av typer som vi inte alls känner till.

Om man i ett jäktigt arbete tvingas att byta till ett arbetsredskap som har helt andra manöverorgan än de maskiner man vanligtvis använder, uppstår stora risker för att man skadar både sig själv och omgivningen.

Svaret ger inte något besked om huruvida socialministern har för avsikt att rycka just i den här frågan. Det kan alltså inte påvisas några brister hos maskinerna, utan det är konstruktionen det är fråga om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. åtgärder för att skydda barn mot drunkning

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Möllers i Göteborg (fp) i kammarens protokoll för den 23 mars intagna fråga, nr 158, och anförde:

Herr talman! Herr Möller i Göteborg har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förbättra bestämmelser och framför allt deras efterlevnad så att barn bättre skyddas mot drunkning.

Åtgärder för att hindra drunkningsolyckor spänner över ett flertal vitt skilda områden. Det framgår inte av frågan vilka särskilda åtgärder som avses. Frågan går därför inte att besvara inom den ram som reglerna om enkla frågor ger. Jag vill emellertid nämna att ordningsföreskrifter för badplatser med stöd av allmänna ordningsstadgan kan utfärdas av polismyndigheten eller av kommunen i lokal ordningsstadga. Vidare kan jag nämna att i betänkandet (SOU 1970:1) Barns utemiljö, som för närvarande bereds inom civildepartementet, behandlas bl. a. frågan om att införa bestämmelser i byggnadsstadgan i syfte att öka skyddet mot drunkning och liknande olyckor. Beredningen sker med sikte på att proposition skall föreläggas riksdagen vid dess höstsession.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag tackar civilministern för svaret. Men jag tycker att det är ett litet snålt svar, eftersom denna fråga spänner över vida fält.

Om barndrunckningar har en stor undersökning gjorts av forskningsläkaren Jan Thorson och några medhjälpare — "Barndrunckningar i Sverige 1958-1967". Ett utdrag ur undersökningen publicerades i föl i Läkartidningen.

Undersökningen är en skrämmande läsning. Den visar att det behövs upplysning till föräldrarna. Utredningen berör i själva verket s. k. barnolyckor, som inte alls är olyckor.

Jag skall göra ett referat ur polisrapporten angående en treårig flicka. Jag gör det för att belysa principen och utan att nämna vilket fall det gäller.

Denna flicka drunknade i en strid bäck fem-sex meter från bostads-
huset. Modern hade gått hemifrån och därvid sett att flicken lekt intill
bostadshuset. Även en del andra barn hade lekt där. Och så ett exakt
citat: "Vid undersökningen har intet framkommit som kunde tyda på
brott eller vårdslöshet i samband med dödsfallet."

Hon var tre år den här flickan. I föräldrabalken står att "Föräldrar
skola utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till
barnets ålder, och övriga omständigheter". I detta och liknande fall
tycker jag att man klart kan tala om grov oaktsamhet. Men inte i något
fall i denna undersökning, som gällde drunkningsutredningar under tio
års tid och berörde 700 fall, hade föräldrabalken aktualiserats.

I fall efter fall har föräldrar litat på att 1-3-åringar själva kan lyda
förmäningar. Ändå vet vi från trafikundersökningar att man först när det
gäller barn i 10-12-årsåldern kan lita något så när på att de förstår
förbud och följer dem.

Samma sak gäller det farliga vattnet. Barn måste ha tillsyn. Detta
måste vi upplysa om.

Men det fordras, för det andra, också att polisundersökningar inte
visar den flathet i dessa fall som praktiskt taget genomgående är fallet.
Jag vill fråga civilministern om han helt allmänt anser att ett barn på
t. ex. ett eller fyra år som drunknar i en näraliggande vattensamling torde
vara utsatt för en ren olycka, när barnet varit utan tillsyn. Är statsrådet
beredd att medverka till ökad upplysning till föräldrar om vikten av
tillsyn?

Sedan har vi problemet med säkerhetsbestämmelser. Utredningen talar
där t. ex. om en fyraårig pojke som hade gått ned sig i ett grundschakt
som var två meter djupt. Ändå står det i byggnadsstadgan: "Vid arbetet
skall iakttagas de försiktighetsmått, som är erforderliga till förekom-
mande av skada å person och egendom..." Här behövs ökad
upplysning och ökad kontroll i förväg av att stängsel och andra
skyddsåtgärder finns. Jag vill speciellt fråga, om civilministern i bredare
mening än i det tidigare svaret vill medverka till sådana bestämmelser.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Möller i Göteborg ansåg att jag hade lämnat ett
snällt svar, därför att jag inte hade belyst alla de aspekter som kan läggas
på denna fråga. Men den första fråga herr Möller själv tog upp redovisade
ju varför svaret måste bli som det blev. Han frågade mig och sedan
började han tala om föräldrabalken. Föräldrabalken tillhör ju justitie-
ministerns ansvarsområde och jag har inte fått någon närmare angivelse
om vad herr Möller här tänkte ta upp. Jag föreställde mig också att det
kunde vara fråga om simkunnigheten i skolorna, och jag tänkte att då var
det utbildningsministerns ansvarsområde. Jag skulle väl i och för sig

Torsdagen den
1 april 1971

*Ang. åtgärder för
att skydda barn
mot drunkning*

kunna medverka till att bredda denna debatt, men för att vi skall kunna få någon ordning på frågandet får det ju gälla frågor som riktas till vederbörande statsråd.

Till civildepartementets ansvarsområde hör byggnadsstadgan. Jag har hänvisat till att vi i samband med det betänkande som nu är levererat beträffande barns utemiljö kommer att se på just de frågor som har med denna typ av olycksfallsrisker att göra. Dessutom finns i allmänna ordningsstadgan, som också hör hemma under civildepartementets ansvarsområde, möjligheter för de lokala myndigheterna, både polismyndigheter och kommunala myndigheter, att vara utomordentligt aktiva i dessa sammanhang. Jag föreställer mig att rätt många av dessa frågor måste betraktas såsom lokala ansvarsfrågor, där det inte hjälper vilka centrala bestämmelser vi har om inte de kommunala myndigheterna uppmärksammar de risker som kan finnas och är beredda att vidta åtgärder.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! På detta fält behövs ett samlat grepp. Jag trodde att civilministern kanske hade läst den här utredningen där en hel del av dessa förslag finns och därför lättare kunde ta ställning till dem. I övrigt är det beklagligt att olika ting ligger hos olika departement, men man kan ändå behöva se dem i ett sammanhang.

Mycket viktiga är säkerhetsbestämmelserna, som jag just betonade så kraftigt i slutet av mitt anförande. Jag anser att civilministerns svar, där han i realiteten inskräper vikten av att de kommunala myndigheterna inte tar så lätt på dessa saker utan kontrollerar att det finns stängsel och skydd vid vattensamlingar för permanenta eller tillfälliga byggnader, är någonting som de lokala myndigheterna måste ta ad notam. Polismyndigheterna måste kontrollera att dessa bestämmelser efterlevs. Det ingår som ett led när det gäller att göra bestämmelser effektiva, vid sidan av upplysningen till föräldrar och äldre barn, om att de måste se till de små barnen.

Sedan vill jag säga några ord om swimmingpools för att ta upp en sak, som kan vara aktuell i den utredning som civilministern nämnde. De ökar enormt i antal i USA, drunkningsolyckorna i dem likaså. År 1965 drunknade där 230 personer i privata bassänger i anslutning till bostäder. En lavin av swimmingpools kommer förmodligen att på 1970-talet och framöver svepa också över Sverige. Det är då viktigt att det finns entydiga bestämmelser om bl. a. stängsel av sådana slag att barn inte kan ta sig igenom eller över dem och om grindar till bassängområdet som stänger eller låser sig själva.

Av Thorsons undersökning framgick t. ex. att en fyraårig pojke drunknade i en swimmingpool på en granntomt. Villan, som ägdes av en förening, var obebodd, men bassängen var hela tiden fylld med vatten till 1,3 meters djup! Frågan om swimmingpools blir betydelsefull i framtiden, och jag vore därför tacksam för ett besked, om statsrådet är beredd att pröva frågan att överse bestämmelserna angående dessa swimmingpools. Riktlinjer bör då dras upp beträffande stängsel och automatiskt låsta grindar.

Jag ser allvarligt på denna fråga därför att det genom åren har förekommit många onödiga barn drunkningar men extra allvarligt just nu på grund av det hemska barnmisshandelsfallet häromveckan, som djupt upprört oss alla.

Jag skulle vilja kalla en hel del drunkningsolyckor för passiv barnmisshandel. Drunkning är i allmänhet mycket smärtsam. Om barnen inte tillses ordentligt eller skyddas genom stängsel eller på annat sätt, utsätts de - precis som vid misshandel - helt i onödan för ett mycket stort lidande.

Herr civilministern LUNDKVIST:

På herr Möllers direkta fråga beträffande swimmingpools kan jag utan vidare säga att just den frågan beaktas i utredningen om barns utemiljö, som blir föremål för proposition till hösten.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöts att besvarandet av återstående på dagens föredragningslista upptagna frågor skulle uppskjutas till ett senare sammanträde.

- § 10 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1275–1277 till konstitutionsutskottet,
nr 1278 till inrikesutskottet,
nr 1279 till jordbruksutskottet och
nr 1280 till finansutskottet.

- § 11 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 97.

§ 12 Det statliga utvecklingsbiståndet

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag rörande det statliga utvecklingsbiståndet jämte motioner.

Herr tredje vice TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen må framställas yrkanden beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det dröjde är innan socialdemokraterna i Sverige kunde pressas att fixera en bestämd tidpunkt då vårt land skulle i internationellt bistånd ge 1 procent av vårt samlade arbete, vår bruttonationalprodukt.

Man skall då komma ihåg att regeringen på ett tidigt stadium i FN röstat för att detta mål skulle uppsättas. Så småningom gav socialdemokratin vika. Målet sattes dock så sent som till budgetåret 1974/75.

Målet skulle uppnås genom successiva anslagshöjningar. Först ansågs det att det skulle räcka med att varje år höja anslaget till det internationella biståndet med 25 procent. Från vår sida, liksom genom en motion av fru Ulla Lindström, påvisades senare att den storleken på höjningar sannolikt inte skulle räcka.

Riksdagen uttalade också 1969 att det skulle vara olyckligt, om man under sista året i perioden skulle behöva göra en mycket stor höjning.

Langtidsutredningen har gett nytt material för denna debatt. Om man utgår från utredningens beräkningar som ett räkneexempel skulle riksdagen behöva höja biståndet med 800 miljoner kronor budgetåret 1974/75. Det är en lika stor summa som hela anslaget för innevarande år, och det har tagit oss många år att komma till det årets summa.

Risken är uppenbar för att de för u-ländernas olyckliga situation ljumma politikerna kan lå alldeles för lätt att få en majoritet för att det inte går att höja med en så stor summa ett enda år. Finansministern har redan varit ute och i något oklara ordalag varnat för att det kanske inte kommer att bli möjligt att fullfölja riksdagens löfte till u-länderna i utlovad tid.

Vi reservanter i utrikesutskottet säger att det är nödvändigt att i tid gardera sig mot ett försenande. Vi hävdar att det är nödvändigt att åstadkomma en jämnare stegringstakt av anslagen under de år som kommer. Socialdemokraterna i utskottet har inte haft det lätt. Man har vridit sig fram och tillbaka inför problemet om stegringstakten. Till sist fann man tröst i att de tidigare uppdragna riktlinjerna inte lägger "hinder i vägen för en anslagstilldelning i jämnare takt". Det är verkligen klen tröst. Alla vet att för de utgifter som man anser absolut nödvändiga går det att skaffa fram pengar i statsverkspropositionen. Men sådana utgifter måste redan från början planeras i regeringens beredning.

Det är mot denna bakgrund vi finner den ståndpunkt som utskottets socialdemokrater intar alldeles för undanliggande. Går det att få pengar över till de fattiga folken, tycker man att det är bra. Men att säga ifrån att regeringen måste planera så att löftet kan uppfyllas till 1974/75 vill man inte. Tillspetsat uttryckt vill man att smulorna som eventuellt blir över skall plockas upp, men man är inte villig att kräva att en given del av kakan skall avsättas för u-länderna. Ekonomiska katastrofsituationer kan ingen göra något åt. Då faller många löften. Men det är inte det som socialdemokraterna i utskottet har i tankarna, när man vrider sig undan uppfyllandet av löftet i rätt tid.

Jag skulle vilja fråga utrikesministern han är inte närvarande i kammaren, men jag förmodar att han kommer eftersom det är hans ärende vi behandlar – om vi från regeringens synpunkt kan säga att löftet kommer att vara något att lita på.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 och till de övriga reservationer där mitt namn är antecknat. Jag vill tillägga att herr Wirmark och jag gjort en uppdelning, varför jag inte kommer att tala om alla reservationerna. Han kommer att beröra en del av dem.

Det finns nu inte någon anledning att göra en allmän utredning om riktlinjerna för den svenska biståndspolitik. Om detta är vi överens. Enligt reservanternas mening bör vi emellertid se efter hur de fastslagna

riktlinjerna fullföljes. Så snabbt som förutsättningarna ändras för biståndet och dess teknik, så snabbt som nya erfarenheter kommer till både på det internationella planet och i vår verksamhet är det angeläget att göra en mera begränsad översyn av den svenska biståndsverksamheten.

Det är önskvärt att en så stor del av svenska folket som möjligt står bakom biståndsarbetet. Vi vet att det sannolikt inte finns någon spontan majoritet för ett kraftigt ökat bistånd. Vi vet också att det stundom riktas stark kritik mot den nuvarande verksamheten, både mot helheten och mot enskilda projekt. Det är nödvändigt för de politiska partierna att gå i spetsen för upplysningsverksamheten kring biståndsfrågorna. En av förutsättningarna härför är att partierna får möjlighet att på ett mera ingående sätt än vad som kan bli fallet i en riksdagsbehandling påverka utformningen. Väljarna bör veta att olika grupperingar på detta sätt deltar i utformningen. Detta är ett viktigt skäl för en parlamentarisk beredning utöver de skäl som redan finns angivna i reservationen 2.

Det som behöver diskuteras är bl. a. värderingen av de resultat biståndsinsatserna ger upphov till. Denna måste äga rum mot bakgrunden av situationen i olika typer av u-länder. Vi behöver undersöka möjligheterna till utvidgad samverkan mellan biståndsorganet, näringslivet och de frivilliga organisationerna. En ökad samordning härvidlag borde vara möjlig att uppnå i vissa avseenden. Frågan om avvägningen mellan bilaterala och multilaterala insatser behöver också prövas.

Det märkliga är att socialdemokraterna i utrikesutskottet i mycket håller med om det riktiga i dessa krav. Av någon obegriplig anledning vill man dock icke att riksdagen skall uttala sin mening härom i år utan vänta till nästa år. Det vore mycket intressant att få höra finessen med ett sådant dröjsmål, om nu någon av socialdemokraterna i utrikesutskottet vore närvarande i kammaren.

Vi skall komma ihåg, att det nuvarande etappmålet för biståndsverksamheten skall vara uppnått i och med budgetåret 1974/75. Det är därför nödvändigt att utreda frågan om verksamhetens omfattning även efter den tidpunkten. Mot denna bakgrund blir socialdemokratins tvekan än mer svärförståelig.

I utskottet yppades en osäkerhet, om en utredning av det här slaget skulle vara parlamentarisk. Det borde dock ligga i varje regerings intresse att få största möjliga samförstånd kring biståndspolitik, som ju är en del av vår utrikespolitik. Utredningen bör därför vara parlamentarisk, givetvis under medverkan från t. ex. enskilda organisationer, näringsliv och vetenskapsmän.

I vilka länder skall Sverige göra biståndsinsatser? Skall det ske enbart i länder med vilka vi kan känna politisk samhörighet? Hur skall vi ställa oss inför de ofta förekommande och tvära omkastningarna i den politiska ledningen för ett u-land? Det är frågor som ofta ställs.

Förra årets riksdag fastställde principerna för urvalet av länder, där svensk biståndsverksamhet skall kunna bedrivas. Det var inte något kristallklart utlåtande, men det slog ändå fast en del mycket väsentliga punkter. Risker att döma u-ländernas interna politik efter dagslägets verkningar betonades. Några tvära kastningar med av- och påläggande av biståndsarbete kunde det alltså inte bli fråga om Satsning på främst

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

länder "som förenar fattigdomens och underutvecklingens behov med framstegsvilja och utvecklingskraft" var en annan väsentlig punkt om vilken vi var överens.

När det gäller tolkningarna av detta utlåtande har tydligen på en del håll osäkerhet rått.

I den allmänna debatten har t. ex. krav ställts på att vi skulle avbryta den svenska hjälpverksamheten i Etiopien. Insatser i andra länder har också kritiserats. Förord har från principiella utgångspunkter getts för insatser i än det ena och än det andra landet.

Ibland har motsatsställningarna i debatten spetsats till och skarpa hugg har skiftats. Ibland har man tyckt sig märka, att ju mer verklig erfarenhet av arbete i u-länderna en debattör haft desto större förståelse har funnits för att det är svårt att ställa höga idealkrav på de länder i vilka Sverige skall verka.

Å andra sidan finns det en benägenhet hos personer med mindre erfarenhet men med en stor portion politisk självsäkerhet att vilja dirigera svenskt bistånd efter eget tycke eller efter hur opinionsvindarna här hemma blåser. Mot denna bakgrund, herr talman, är det tillfredsställande att utrikesutskottet blivit enigt i sitt ställningstagande kring dessa principiella problem. Jag bortser från några särfall beträffande ländervalet.

Utskottet fastslår under enighet att de riktlinjer som riksdagen i fjol fastställde "ger grund för biståndssamarbete med nuvarande mottagarländer". Något avbrytande kan det alltså inte bli fråga om. Det är värt att notera, att SIDA:s chef inför utskottet förklarade att det inte fanns skäl att med tanke på den inrikespolitiska situationen i mottagarländerna ens i något enstaka fall avbryta arbetet. Även i t. ex. Etiopien fanns enligt hans uppfattning möjligheter att med god effekt inte bara bibehålla nuvarande biståndsvolym utan öka den. Jag vill tillägga det självklara att inget biståndsarbete är problemfritt, inte heller det som bedrivs i Etiopien. Man får söka att i så stor utsträckning som möjligt komma fram till en något så när likartad inställning hos givar- och mottagarland.

I valrörelsen gav sig några debattörer på att karakterisera de olika partiernas inställning.

Det finns en mening i ett av deras inlägg som jag vill rätta till riksdagens protokoll. Så här skrev de som sammanfattning i ett avsnitt: "Man måste kräva att u-landets utvecklingspolitiska och i-landets biståndspolitiska målsättningar sammanfaller." Observera att det alltså inte skulle räcka med att man kan snickra ihop en något så när hygglig plattform för samverkan mellan två länder. Nej, målen måste sammanfalla, tydligen vara identiska. Tycker inte u-länderna precis som vi, så får de tydligen skylla sig själva. Det blir då ingen u-hjälp från Sverige. Detta är att vara storsvensk så det förslår.

Det vittnar också om en tro, som inte är av denna världen, att det alltid skall gå att finna länder som har en politik som vi i dessa avscenden helt kan acceptera.

I många av u-länderna är det tvära kastningar i politiken. Och om vi helt skall hålla på stabilitet, skulle vi snart kunna stryka bort alla länder på listan över stater där Sverige kan bedriva bistandsverksamhet.

Mot denna bakgrund är det alltså bra att utrikesutskottet är enigt om att det finns förutsättningar för fortsatt arbete i alla de nuvarande mottagarländerna. Vi skall ge bistånd där detta kan -- som SIDA:s styrelse har uttryckt det -- "komma de breda befolkningslagren i de fattiga länderna till godo och medverka till social och ekonomisk utjämning i mottagarländerna". Detta bör, som riksdagen i fjol hävdade, vara möjligt "att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system".

Ett annat viktigt konstaterande som vi enigt gör i utrikesutskottet är följande: Biståndsinsatser underlättas om det råder nära och vänskapliga förbindelser mellan Sverige och mottagarlandet. Sådana vänskapliga förbindelser får dock inte sättas upp som villkor för u-hjälp till ett visst land. Det skulle strida både mot riksdagens beslut och mot FN:s strategi.

Enligt min mening hävdar utskottet med all rätt att biståndsinsatser från ett land som vårt kan, om de handhas på rätt sätt, bidra till att främja de vänskapliga förbindelserna med mottagarlandet. En viss påverkan på varandras tänkesätt och verksamhet kan nog inte uteslutas. Detta är ju något mycket glädjande. Utjämna motsättningar och verka för största möjliga samförstånd i internationella sammanhang är ett mål för svensk utrikespolitik. Sverige har ju inte, som en del länder, önskemål om att sätta sin prägel på u-länderna. Vi vill heller inte att u-länderna skall komma i beroendeförhållande till oss. Den här senare frågan skall jag återkomma till strax. Men först ett par ord om en annan sak.

Det dröjde ganska länge innan de enskilda organisationernas arbete i u-länderna fick det erkännande som var rättvist. De som var nyfrälsta för de statliga biståndsinsatserna var blinda för att missionen med sina speciella förutsättningar redan arbetat i hundra år och blivit alltmer inriktad på verksamhet för utbildning och sjukvård. Inte heller övriga organisationer, t. ex. Rädda barnen, accepterades som fullvärdiga organ för biståndet.

Så småningom ökade insikten om de enskilda organisationernas betydelse. Inför utskottet vittnade t. ex. sekreteraren i Svenska missionsrådet om det goda samarbete som nu råder mellan missionsorganisationerna och SIDA. Jag noterar detta med verklig tillfredsställelse, eftersom jag redan för åtskilliga år sedan hävdade att detta borde vara möjligt att uppnå.

I en reservation på denna punkt ifrågasätter vi om det inte borde vara möjligt att ge tillfälliga igångsättningsbidrag när en organisation startar ett nytt projekt. Organisationen tar ju då ofta på sig nya stora utgifter, som det kan ta tid att växa in i. Det skulle då vara ett bra handtag att få ett stöd till driften under t. ex. fem år. Om det avvecklas med förslagsvis 20 procent om året, blir det ju inget anslag som utbetalas permanent. Detta vore nämligen inte bra.

Tidigare gällde att statligt stöd till enskilda organisationer gavs endast till verksamhet i de s. k. huvudmottagarländerna. Detta dekret är ju nu som väl är borta. En viss liten uppmjukning har också skett, så att organisationer som arbetar i länder, där Sverige inte har biståndsverksamhet, i vissa fall kan få statsstöd. Enligt vår mening måste man ytterligare uppmjuka denna regel. Det kan inte i längden vara rimligt att enskilda

svenska organisationer skall få statligt stöd beroende på om svenska staten har verksamhet i ett speciellt u-land eller ej. Nödvändig kontroll går ju att ordna genom våra ambassader eller på annat sätt.

Pearsonkommissionen har gjort ett uttalande som har föranlett en del debatt. Det sägs att det kan tolkas på det sättet att kommissionen hävdar att en biståndsinsats måste vara till fördel både för givarlandet och för mottagarlandet. Är den tolkningen riktig, är påståendet givetvis orimligt. Alla biståndsinsatser kan inte leda till ett direkt och påtagligt utbyte för givarlandet. I de flesta fall är det troligen så, att man inte kan se någon direkt fördel för oss själva av våra insatser, och det skall vi inte heller begära. Men å andra sidan är det inget fel om det blir ett sådant resultat, t. ex. genom samverkan mellan vårt eget biståndsorgan och svenskt näringsliv i ett projekt i ett u-land. Om ett svenskt företag sätter upp en fabrik i ett u-land, sker det väl oftast med tanke på de ekonomiska fördelar som detta kommer att medföra för företaget. Och det är inget fel i att företaget resonerar på det sättet. Med de sociala krav som vi finner högst rimliga att ställa på sådana investeringar kommer de säkerligen också att bidra till att stärka u-landets ekonomi – rätt skötta, vill jag tillägga. Men att kalla det en biståndsinsats av vanlig karaktär är inte så lämpligt.

När man diskuterar privata investeringar i u-länderna måste man göra några distinktioner. Jag har redan nämnt de sociala krav som vi tycker det är rimligt att ställa på företagen vid deras verksamhet i u-länderna. En annan betydelsefull skillnad är att de stora världskoncernerna – och även många av de mindre giganterna – i en del av stormakterna samspelar med respektive lands regering så att investeringarna i själva verket blir ett led i försöken att dominera ett u-land eller en grupp av u-länder.

Det vore att göra sig skyldig till stor blåögdhet, om man förnekade att på detta sätt ett samspel från amerikansk sida görs t. ex. i åtskilliga länder i Latinamerika. Men det vore lika blåögt att förneka att samma försök till dominans görs från t. ex. sovjetrysk, kinesisk, fransk, italiensk och engelsk sida. Mer eller mindre kamouflerad, mer eller mindre utpräglad äger denna verksamhet rum. Det är inte svårt att förstå den starka reaktion som finns i många u-länder mot detta. Det blir en ny form av kolonialism.

Ett annat område som det finns anledning att rikta skarp kritik mot är när man som verklig biståndsinsats räknar in leverans av krigsmateriel. Det är klart att varje stat har rätt till eget försvar. Men det är i många fall inte detta det är frågan om vid vapenleveranser, utan stormakten har det lilla u-landet som en bulvan för att främja sina storpolitiska intressen i området i fråga. Här gör sig alla de stora staterna skyldiga till allvarliga missgrepp.

Det är verkligen inte alltid som stormakterna särskilt ivrigt strävar efter att sprida välfärden och sprida det ekonomiska och politiska inflytandet i länder som står i beroendeförhållande till dem. USA gör det inte i Latinamerika. När en ny regim försökte göra en annan maktfördelning i Tjeckoslovakien var Sovjet inte sent att slå till. Man är rädd för vad förändringar skall föra med sig ur maktbalanssynpunkt, och därför slår man vakt om status quo.

Herr talman! Jag har dock svårt att föreställa mig att någon på allvar skulle vilja göra gällande, att samma omdöme kan fällas om den samverkan som kan äga rum mellan svenskt näringsliv och det svenska statliga bistandsarbetet. Jag tror inte att någon vill göra det.

Man märker dock att socialdemokraterna i utrikesutskottet, liksom utrikesministern, har svårt att klart säga ifrån, att man välkomnar näringslivsinsatser i u-länderna under de av mig angivna förutsättningarna. En hel del av dessa insatser kan man inte kalla bistandsverksamhet i vanlig mening, men många av dem får stora biståndseffekter, och hur vi skall kunna ha något emot detta är för mig oförklarligt.

I utrikesutskottet såg det ett bra tag ut som om vi skulle komma överens om att med utgångspunkt från olika motioner begära en översyn av garantisystemet för investeringar i u-länderna, frågan om bildande av ett utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar liksom problemet om en särskild fond för förinvesteringsstudier.

Sedan hände tydligen någonting, vad det nu kunde vara. Man vågade vid slutbehandlingen inte anknyta till de önskemål som framfördes i motionerna utan föreslår i mycket litet förbindande ordalag en översyn av åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering. Det står inte ens i majoritetens yrkande att det avges i anledning av motionerna, utan utskottsmajoriteten föreslår att dessa skall avslås. Det är samma skuggrådsräsla som avtecknar sig i statsverkspropositionen, där utrikesministern inte ens vågar klart referera vad FN sagt så sent som i oktober i strategin för det andra utvecklingsårtiondet om att i-länderna borde uppmuntra privata investeringar i u-länderna.

En samordnings- och insynsfråga av betydelse är de stora belopp som vi nu börjar att ge till de internationella biståndsorganen, i första hand FN-organen. Redan för nästa budgetår föreslås att 400 miljoner kronor skall gå till dessa organ, och om några år kommer summan med all sannolikhet att vara en miljard. Det är i högsta grad rimligt att svenska folket begär redovisning av regeringen men också av riksdagen för hur dessa pengar används, inte just de svenska kronorna, men hur arbetet bedrivs, vilken effektivitet man har, vilken inriktning som föreligger och om den är sådan att det är rimligt att ge dessa summor.

Det är intressant att se att socialdemokraterna i utrikesutskottet är ganska nöjda med den insyn som finns i internationella organ och den information riksdagen får. Men tror verkligen socialdemokraterna, tror verkligen utrikesministern att svenska folket kommer att nöja sig med den information som nu föreligger? Är det inte rimligt att riksdagen ges en bättre chans att följa med i detta väldiga, omfångsrika och växande arbete? För min del tror jag att en av de svåra sakerna när det gäller att på sikt väsentligt öka de svenska biståndsinsatserna blir just detta, att kritiker kommer – med rätt eller orätt – att tala om att våra pengar används på ett alldeles för dåligt sätt av FN-organen. Här gäller det att vara ute i tid och inte helt plötsligt vakna till, när en s. k. skandalstorm blåser upp. Därför bör regeringen se till att insynen i och informationen om de internationella biståndsorganen blir bättre än för närvarande.

Till sist, herr talman, några få ord om vår allmänna syn. För oss är det lika angeläget att verka för ekonomisk rättvisa mellan folken som inom

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

det egna landet. Sverige och andra industriländer har tillräckligt stora resurser för att kunna fullfölja båda dessa uppgifter samtidigt. För oss politiker gäller det att kraftfullt och bestämt hävda att det är nödvändigt att svenska folket solidariskt tar på sig de uppgifter som här ligger framför oss. Vi har ju bara hunnit en liten bit på vägen.

I detta anförande instämde herrar Källstad och Taube (båda fp).

Herr KÖRNAS (c):

Herr talman! I likhet med herr Dahléén vill jag understryka att de många reservationer som finns till utskottets betänkande inte skall betraktas som ett tecken på motsättningar på djupet inom utskottet. Vi bör i stället se på hur stor enigheten är omkring de stora riktlinjerna i vårt biståndsprogram. Men med ett program som är så stort, med behov som är så stora och med möjligheter som är så små blir det en fråga om prioritering, och det är rimligt att det då uppstår olika uppfattningar. Det gäller dock inte de djupa grundproblemen. Där är vi eniga, och jag skulle mot den bakgrunden också önska att det vore möjligt för oss i riksdagen att arbeta på ett sådant sätt med biståndsfrågorna att vi känner att den enighet och den uppslutning som vi har här delas av hela vårt folk. Jag tror att vi kan säga det i dag, men det kan hända att vi kan komma i en situation, då kraven på våra resurser blir så stora att i frågor om en prioritering inom vårt eget land somliga börjar titta på de stora anslagen till biståndsprogrammet och frågar sig om där finns något att hämta för ett program för hemmabruk som man inte får tillräckligt snabb utveckling på.

Vi reservanter har haft en känsla av att det i propositionen -- vi har inte upplevt det hos utskottsmajoriteten men vi har anat det i propositionen -- finns en antydning om att regeringen ville reservera sig beträffande enprocentsmålet. Det är det som ligger bakom vår reservation om en jämnare framstegstakt emot enprocentsmålet 1974/75. Jag hoppas att vi under debatten här i dag får klarhet på denna punkt, så att vi också där vet att vi alla står samlade för åtagandet och att ingenting får komma emellan.

När jag talat om enigheten här, vill jag också understryka att vi bland reservanterna också har en mycket samlad uppfattning i de olika reservationerna. I samtliga fall där centerreservanter finns, där finns också folkpartireservanter och vice versa. Vissa av reservationerna är ju gemensamma för alla de tre icke-socialistiska partierna.

Jag avstår därför från att gå igenom hela katalogen. Vi har hört utskottets vice ordförande, herr Dahléén, och jag ser på talarlistan att många med omfattande erfarenhet på detta område kommer att uppträda i debatten. Låt mig därför lägga tyngdpunkten i mitt anförande på ett område som vi enligt min uppfattning måste bevaka på ett helt annat sätt än hittills, om vi skall ha tillräcklig förankring hos vårt folk för det stora program som jag förutsätter att vi kommer fram till undan för undan i fråga om vårt biståndsåtagande.

Det har understrukits av reservanter att vi begär en utredning snarast om hur det skall vara längre fram. Utskottsmajoriteten säger att det är

dags för det 1972 i samband med att man då redovisar ramarna för treårsperioden 1972-1975. Då skulle det vara dags att utreda vad som kan komma efter 1975.

Detta är enligt min uppfattning ett farligt resonemang. Visserligen kan vi säga att vi inte anser i dag att programmet efter 1975 skall avvika påtagligt från det nuvarande. Däremot är det uppenbart att programmet efter 1975 måste ha en helt annan förankring i folkopinionen än det program vi har arbetat med hittills. Att förankra programmet i folkopinionen - inte bara så att programmet genom skilda effektiva informationskanaler delges folket utan framför allt så att man ute i folkrörelserna, i skolor och i folkbildningsarbete, får tillfälle att verkligen diskutera igenom programmet och känna att det överensstämmer med vad man själv uppfattar som riktigt - är ett arbete som inte kan klaras på ett år. Det är nödvändigt att det planläggs ordentligt.

Herr Dahlén har sagt att vi förutsätter att kraven på vårt bistånd blir så stora att de börjar kännas. Jag har också själv sagt detta tidigare. Det måste kännas som ett behov för oss att bistå människor. När vi satsar på försvaret, på socialprogrammet, på skolan, anser vi det självklart med en debatt som möjliggör en uppslutning kring programmet. Samma krav måste vi ställa beträffandet u-landsprogrammet.

Detta problem tas upp i reservationerna 11 och 12. Med anledning av motionen 665, som ligger till grund för reservationen 12, redovisar utskottet vad som görs. Och det görs mycket, men det finns ingen redovisning av orsakerna till att det som görs inte ger resultat i form av kunskap om och känsla för u-landsproblemen hos skolungdom och andra grupper. I motionen 665 hänvisas till en utredning av docenten Stig Lindholm som visar att både skolungdom och pensionärer har mycket ringa kunskap om dessa problem. Av egen erfarenhet vet jag att det inte är en fråga om ointresse. På pensionärskurser, som vi nu har så många, ägnar man sig mycket gärna åt dessa frågor. Där har det tidigare varit svårt att nå fram - och det kanske också i dag är svårt att nå fram med programmet som det nu är formulerat. I fråga om skolorna kan vi inte säga att det har gjorts litet - det har gjorts mycket de senaste åren. Ändå är kunskaperna små, intresset litet. Vad beror detta på? Varför är man så ointresserad i skola och folkbildningsarbete? Detta måste vi klara ut om vi skall kunna gå vidare med vårt biståndsprogram.

Man kanske i skolan inte vill höra någonting om förhållandena i u-länderna eller om vad vi utträttar där. Den tragik som man ofta upplever om man försöker sätta sig in i problemen kanske är så skrämmande att man flyr undan dem och försöker glömma dem för någonting annat. Vi kanske också lurar oss själva och dem vi försöker att informera genom att inte riktigt göra klart för oss vad vi egentligen är ute efter. Talar vi om hur det verkligen är?

Vi talar kanske om utveckling som om vi trodde att världens fattiga majoritet på någon generation skulle nå i fatt de rika. Vi kanske inte talar om att det är omöjligt, därför att råvarorna inte räcker, därför att vattnet inte räcker, därför att den friska luften inte räcker. Vi talar kanske inte om att utvecklingen, som vi vill ge de fattiga folken, måste vara annorlunda än den utveckling vi själva har genomgått och genomgår för

att den skall kunna nå alla. De måste alltså ges ett annat alternativ.

Men då tror jag att det är nödvändigt att vi talar om att världen inte rymmer de parallella alternativen hur länge som helst. Måste vi ge de fattiga länderna ett annat alternativ, då måste vi göra klart att detta andra alternativ också innefattar oss. I så fall tror jag att vi har möjlighet att få intresse hos ungdomen, då kan ungdomen få känna att man deltar i ett arbete på sin egen framtid när man arbetar för de fattiga folkens framtid. Vi arbetar då inte för dem, utan de och vi arbetar tillsammans för den gemensamma framtiden.

Alternativet till den utveckling vi nu upplever – och som många av oss kanske tror att vi skall kunna ge de fattiga länderna – det finns naturligtvis redan, fastän det måste sammanställas. Det finns i västvärldens tekniska kunnande och humanitära tradition, men – och det är viktigt – det finns också hos u-länderna själva, i deras kamp för att ta vara på de resurser de har, i deras kamp för att ge de fattiga medvetenhet som människor. Det är detta gemensamma som vi är ute efter. Det är inte fråga om att höja dem till vår nivå, utan det är fråga om att vi och de tillsammans skall skapa framtiden. Arbetar vi på det, då kan vi möta vår ungdom i en diskussion, då kan vi räkna på intresse och förståelse för problemen.

Våra unga nås inte nu av information om vad vi gör för u-länderna. De öppnaste av dem söker emellertid själva efter lösningar. De förstår redan att vår överflödeskultur aldrig kan bli allas egendom, eftersom den bygger på överutnyttjande av jordens tillgångar. De finner att en utveckling efter vårt mönster inte kan leda till den jämlikhet som de söker. I den mån den utvecklingen når fram till den fattiga världen riskerar den att överföra skillnaden mellan fattiga och rika folk till en ökad skillnad mellan fattiga och rika människor inom samma folk. Det är problem som vi möter i u-landsarbetet och som vi måste bemästra. Detta kräver genomgång och eftertanke.

Vi har varit med om att övervinna fördomar och inspirera till användning av det grundläggande instrumentet mot ökad världsfattigdom: familjeplaneringen. Vi gjorde det länge ensamma. Familjeplaneringen är fortfarande det centrala instrumentet i vårt biståndsarbete i de fattigaste länderna. I reservationen 7 understryker vi reservanter att detta måste markeras starkare än vad som sker i proposition och majoritetsutlåtande. Vilken uppfattning man än kommer fram till om den framtida biståndspolitik, så är det klart att varje utveckling av de fattiga folken från den nivå där de nu befinner sig måste förutsätta familjeplanering.

Detta är en stor insats från vår sida. Nu måste nästa inspirationskälla för de fattigas förhoppningar och för de rikas samveten vara att vi visar att inte bara de ledande inom vårt folk – inte bara regering, riksdag och biståndsorgan – utan hela folket genom eget ställningstagande kommit till klarhet om att allas öde är *ett* och gemensamt. Detta är den mest centrala uppgiften för oss i biståndsprogrammet i framtiden gentemot oss själva, gentemot vårt eget folk. Denna insats gentemot vårt eget folk måste till för att vi skall kunna räkna med vårt folks stöd för insatser utåt.

Utredningen om vår framtida biståndspolitik måste komma snart, därför att den måste gå parallellt med studier och diskussioner i skolor och folkbildningsarbete. Blir det så, kan vi få ett folk som är berett för sin funktion i en ny värld. Blir det inte så, får vi räkna med att de stora kostnaderna skrämmer, att små belopp ges för samvetets skull men att vi ytterst glömmet dem där ute och gömmer oss själva, de sista rika i ett hav av fattigdom.

Mot den bakgrunden, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna med mitt namn.

I detta anförande – under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – instämde herrar Eriksson i Ulfaby, Torwald och Olsson i Sundsvall (samtliga c).

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Det svenska biståndet till de fattiga länderna utvecklades under 1960-talet mycket snabbt från obetydliga, trevande och inte alltid helt lyckade insatser till en betydande ekonomisk och organisatorisk omfattning. I denna utveckling kan man urskilja bl. a. två drag som är positiva och värdefulla. Det ena är den relativa enighet som rått i riksdagen om den svenska biståndspolitik. Det är inte alldeles självklart att det skall vara så. Enigheten i riksdagen har nämligen inte någon särskilt markerad eller stark motsvarighet hos den svenska allmänheten. Därför måste vi nog ha klart för oss att ju mera biståndsanslagen växer, till en, två eller flera miljarder svenska kronor per år, desto angelägnare är det att vi politiker informerar medborgarna och försöker skapa en positiv opinion till biståndsverksamheten bland väljarna.

Det andra positiva draget i utvecklingen under 1960-talets andra hälft är att den svenska biståndsmyndigheten utvecklat realistiska och förtroendeingivande former, modeller och regelsystem för biståndsarbetet, vilka i allt väsentligt bär den nuvarande SIDA-chefens signatur. Naturligtvis finns det kritiker som anser att byråkratin och formalismen går för långt. Men de bortser då från att den vällovliga avsikten är att i görligaste mån skapa garantier mot misslyckanden i detta svåra och svårkontrollerbara arbete och medverka till att de svenska biståndspengarna får en så god utvecklingsfrämjande effekt som möjligt.

Med detta vill jag dock ingalunda ha sagt att vi inte också måste vara på vår vakt mot de risker som kan bestå i att det centrala svenska biståndsverket *på hemmaplan* sväller ut för mycket.

Men det finns också ett negativt drag och ett snedvridande drag i de senaste årens utveckling, och det är politiseringen i ländervalsfrågan med revolutionära förtecken som den yttersta vänstern lyckades åstadkomma i 1969 års statsverksproposition. Utrikesministern har emellertid i år rättat in sig efter det för vårt land som FN-medlem mera passande rättesnöre som statsutskottets utlåtande i fjol i denna del utgör. Det är tillfredsställande. Om vi nämligen skall kunna skapa en positiv opinion bland allmänheten för vår biståndspolitik – en opinion som enligt min mening för varje år blir alltmer angelägen – måste en sådan revolutionär politisering undvikas. Den orsakar misstro och söndring i stället för förtroende och enighet.

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

Vid utrikesutskottets behandling av biståndspolitiken i år har intrycket av långt driven samstämmighet hos de demokratiska partierna ytterligare förstärkts. I flera frågor, där oppositionen i motioner återkommer till vid tidigare riksdagar framförda konstruktiva förslag, kan man i år hos regeringspartiets företrädare i utrikesutskottet spåra en mera positiv attityd än tidigare. Det gäller t. ex. det gamla moderata kravet på en utredning om den svenska u-landsforskningen. Det gäller också kravet på samverkan mellan stat och näringsliv för att främja u-ländernas industrialisering och produktion, där det mera är fråga om att erfarenhet och kunnande än investeringsmedel bör vara näringslivets bidrag. Men när jag konstaterar att de av oppositionen flera gånger aktualiserade frågorna mognat och att hävdandet av deras betydelse för det fortsatta biståndsarbetet börjar ge resultat innebär det naturligtvis inte att vi från oppositionens sida kan slå oss till ro. Vi vet ju av mångårig erfarenhet att socialdemokraterna hyser en djup och dogmatisk ovilja mot att biträda yrkanden från oppositionen. Jag har alltid betraktat det som ett svaghetstecken. Men jag kan gott tänka mig att regeringspartiet känner sig starkt och duktigt när det avvisar även sådana förslag från oppositionen, som det i grund och botten uppenbarligen gillar, bara av det enkla skälet att förslagen väckts av ur dess synpunkt fel parti.

Dessa erfarenheter bestyrks också av utrikesutskottets behandling i år av en rad motioner i biståndsfrågan. Till utskottets betänkande har därför fogats ett antal reservationer med yrkanden om bifall till flera motionsvis framställda yrkanden.

Den årliga ökningen av biståndsanslagen, som 1968 års riksdag i enighet beslöt om, leder inte till att det s. k. enprocentmålet uppnås budgetåret 1974/75, vilket var avsikten. Om så skall ske måste vi antingen låta det sista steget i ökningstrappan bli mycket stort – det har beräknats bli ca 48 procent av närmast föregående års anslag eller 800 miljoner kronor – eller också eftersträva en jämnare ökningstakt under alla de tre år som återstår efter nästa budgetår. Vi vet att socialdemokraterna hesiterar inför båda dessa alternativ. Orsaken är att regeringens ekonomiska politik har lett till en så försämrad handelsbalans att det kan bli svårt att infria 1968 års åtagande. Vi måste väl alla vara ense om att det vore genant för vårt land att hamna i det läget.

De borgerliga ledamöterna i utrikesutskottet vill nu att riksdagen skall ge detta till känna för Kungl. Maj:t medan majoriteten – som tydligen har samma mening – uttrycker sig en smula mjukare för att undvika vad som kan uppfattas som kritik av regeringens handlande.

I en annan borgerlig reservation – nr 2 – krävs en översyn av riktlinjerna för det svenska biståndsarbetet. Här innefattas självfallet också frågan om vad som skall hända med anslagen efter budgetåret 1974/75. I reservationen preciseras därutöver en rad frågor som behöver utredas. Det är helt klart att behovet av en sådan parlamentarisk utredning erkännes av regeringspartiets företrädare i utrikesutskottet. Men att sträcka sig så långt som till att föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t i klara ordalag begära en utredning kan socialdemokraterna inte. Utskottsmajoriteten skriver i stället på s. 11 i betänkandet att riksdagen nästa år bör kunna ta ställning till frågan om tillsättandet av en

Torsdagen den
1 april 1971*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

utredning av det svenska utvecklingsbiståndets inriktning och utformning efter budgetåret 1974/75". Denna av missriktad regeringslojalitet motiverade ovilja att stödja ett sakligt befogat utredningsyrkande kommer - om det delas av kammaren - att medföra ett års försening. Det vore beklagligt, om så skulle ske. Tiden är redan knapp, och en utredning som denna är sannerligen inte gjord i en handvändning.

Alla torde vara ense om att vi måste anstränga oss för att hjälpa u-länderna att genom industrialiseringsfrämjande åtgärder skapa produktiva arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter och bygga upp en egen ekonomisk bas för en höjning av de fattiga folkens levnadsvillkor. Dessa ansträngningar kan främjas bl. a. genom en mera realistisk utformning av det statliga garantisystemet för investeringar i u-länderna, genom bildandet av ett utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar och genom en utvecklad samverkan mellan staten och näringslivet. Krav härom har framförts i en rad motioner. Utskottsmajoriteten avstyrker dessa motioner och hänvisar bl. a. till statsutskottets utlåtande till fjolårets riksdag, där det rekommenderas att svensk erfarenhet av statlig och kooperativ företagsamhet bör delges våra mottagarländer. Detta uttalande var väl då avsett som något positivt. Efter debatten här i riksdagen i tisdags om den statliga företagsamhetens trängsmål och bekymmer synes det mig minst sagt tveksamt om den svenska riksdagen bör försöka intala u-länderna att statlig företagsamhet är något som främjar deras möjligheter att höja folkens levnadsstandard. Min vana trogen har jag också i detta sammanhang uttryckt mig så hänsynsfullt, att jag är medveten om att min formulering om statliga företags lyckobringande följder närmast är ett understatement.

De av utskottsmajoriteten avstyrkta motionsyrkandena om olika åtgärder till gagn för u-ländernas industrialisering fullföljes av de borgerliga ledamöterna i reservationen 4.

I reservationen 8 har herr Virgin och jag yrkat att anslagen till missionens och de övriga enskilda organisationernas verksamhet i u-länderna skall ökas från i propositionen angiven ram om ca 10 miljoner kronor till ungefär det dubbla samt att dessa organisationer därefter skall kunna räkna med en årlig 25-procentig ökning av det statliga stödet. Vi ställer detta yrkande därför att vi är förvissade om att effekten av varje anslagen krona till dessa organisationers verksamhet är större och betydligt större - än i någon annan form av u-landsbistånd. Det är också rimligt och ändamålsenligt att dessa frivilliga organisationer i sin långsiktiga planering vet vad det finns för utrymme för utvidgning av deras verksamhet.

Eftersom en rad andra talare också pläderat och kommer att plädера för reservationerna till utrikesutskottets betänkande nr 2 har jag här inskränkt mig till några få av dem. Jag yrkar emellertid, herr talman, bifall till alla de reservationer, vid vilka herr Virgins och mitt namn förekommer.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill vid det här tillfället beröra några av avsnitten i utskottets betänkande. Efter mig kommer ytterligare talare för utskotts-

majoriteten att behandla andra avsnitt i utskottets betänkande.

Jag vill först beröra det s. k. enprocentsmålet och dess uppnående.

Enligt riksdagens tidigare beslut skulle enprocentsmålet nås 1974/1975. I reservationen I har man tagit upp svarigheterna att uppnå detta mål med hänsyn till de mycket stora påslag på anslagen som får lov att ske under de två sista åren och framför allt under det sista året av perioden fram till 1975. Här har en talare nämnt att det skulle behövas en ökning av u-landsbiståndet då med inte mindre än 48 procent. Man har också i reservationen hänvisat till långtidsutredningens behandling av detta. Långtidsutredningen har sagt att det kan bli fråga om 800 miljoner i ökning under det sista året fram till 1974/75, alltså en ökning som då skulle vara lika stor som hela biståndsanslaget är innevarande budgetår.

Det är självklart att detta är mycket betydande belopp. Det sammanhänger naturligtvis med att bruttonationalprodukten har ökat i den takt som har skett. Det innebär att den tilltänkta ökningen per år har kommit att bli en annan än den man utgick ifrån då riksdagen fastlade dessa riktlinjer. Jag vill utan vidare säga att det, ekonomiskt sett naturligtvis kommer att bli mycket besvärligt för vårt land att nå detta mål. Vi vet icke hur den ekonomiska situationen ser ut här i landet när vi kommer fram till 1973/74 och 1974/75. Det är alltså en öppen fråga, och man skulle där vara frestad att hänvisa till det resonemang som statsutskottet tidigare fört då det gäller hela frågan om u-landsbiståndet och den påverkan på u-hjälpen som den ekonomiska situation som då kan komma att råda här i landet kan komma att få.

Utskottet har emellertid för sin del utgått från att det skulle vara möjligt att fullfölja den av riksdagen tidigare fastställda planen. Utskottet har därmed icke haft anledning att föreslå någon förändring i den målsättning som riksdagen tidigare fastställt. Behandlingen av årets förslag till riksdagen från regeringen kännetecknas också av denna inställning.

Jag har lyssnat på de talare som yttrat sig hittills och som i mycket varma ordalag har talat om den önskan som föreligger från vår sida att hjälpa de fattiga länderna. Skildringen av de fattiga ländernas situation har jag självfallet ingen erinran mot.

Men det är självklart att det innebär stora påfrestningar för vårt lands vidkommande när beloppen kommer upp i den nivå som det blir fråga om 1974/75. I de demonstrationer som äger rum på Sergels torg i dag kräver man att Sveriges u-hjälp år 1980 skall vara uppe i fem procent av bruttonationalprodukten. Då rör man sig med tal som är helt orealistiska. Jag tror att det är lika bra att klart säga ifrån att det skulle ställa den svenska ekonomin fullständigt på huvudet om en sådan plan utarbetades och genomfördes. U-hjälpen skulle då kanske komma upp i den storleken att den skulle utgöra upp emot hälften av hela den nuvarande svenska statsbudgeten. Det är självklart att det inte är möjligt att på kort sikt växa in i sådana belopp. Hur det kan komma att se ut på längre sikt må vara en annan sak, men att tänka sig en sådan ökning av u-hjälpen är inte under några förhållanden möjligt.

U-hjälpen är en fråga där det finns mycket utrymme för idealitet och synpunkter, där troendet spelar större roll än vetandet. Det må vara

förlåtligt. Jag tror inte att man principiellt skall klandra dem som företräder de extrema synpunkterna kring u-hjälpen. Det är framför allt ungdomskullarna som gör det. Man får vara glad över den entusiasm för ändamålet som uppvisas, även om den icke har någon anknytning till ekonomisk realism.

Vi har alltså i utskottet vid behandlingen av denna fråga utgått ifrån att den tidigare målsättningen – enprocentsmålet – skulle fullföljas och uppfyllas 1974/75. Utskottet har stannat för det, trots att tendensen ute i de stora industriländerna nu är att u-hjälpsanslagen går tillbaka; man minskar sin u-hjälp i stället för att öka den. Om vi därför kan fullfölja det mål som riksdagen satte upp för några år sedan tror jag att vi ur den synpunkten gjort en utomordentlig insats.

Jag skulle så vilja taga upp ett annat problem nämligen det som senast herr Turesson berört: det utredningskrav som framförs i en reservation.

Man yrkar i motioner att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för att undersöka möjligheterna att skapa en mer preciserad målsättning för biståndspolitiken och för att göra en omfattande inventering av aktuella problem kring politikens utformning. Det råder väl inget tvivel om att ju närmare vi kommer 1974/75, desto angelägnare blir det att vi även skapar oss en bild av hur vår biståndspolitik skall utformas efter det att vi uppnått enprocentsmålet. Utskottet menar att det naturligtvis måste bli föremål för utredning. Däremot är vi inte alls säkra på att det är en parlamentarisk utredning som behövs. Men det må vara en sak för sig – att frågan behöver utredas är helt uppenbart. Vi har emellertid inte ansett att det finns några motiv för riksdagen att i år begära att den utredningen skall verkställas. Däremot kan det finnas motiv för att göra det om ett år när bistandsfrågorna då behandlas. Orsaken härtill är att vi önskar att – innan en ny utredning tillsätts – en del av de utredningar som nu pågår skall ha slutfört eller i varje fall ha kommit längre i sitt arbete.

En rad olika problem i biståndspolitiken ligger nu under utredning, och man gör knappast biståndspolitiken någon tjänst med att sätta den ena utredningen ovanpå den andra. Utskottsmajoriteten har därför ansett att vi skall lugna oss i år. Nästa år kanhända tiden är mogen för att hemställa till regeringen om att vi får en utredning om den framtida biståndspolitiken. Tiden från nästa år fram till 1974/75 är tillräckligt lång för att vi skall kunna göra den kartläggning och översyn av hela biståndspolitiken som det då kommer att bli fråga om.

Ett annat problem, som jag gärna vill säga något om och som utan tvekan är ett mycket viktigt problem i hela vår biståndspolitik, är u-landsinvesteringarna och u-ländernas industrialisering. Dessa frågor behandlas i reservationen 5. Bakom denna reservation ligger ett antal motioner, vari man yrkar på att vi genom riksdagsbeslut skall hemställa om

1. att få ett ändrat garantisystem då det gäller de statliga garantierna för investeringar i u-länderna,
2. att det skapas ett utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar,
3. att man skall underlätta näringslivets u-landsinvesteringar genom förinvesteringsstudier och liknande ting.

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

Om man ser på dessa motioner måste man ju säga att de till sin utformning är tämligen diffusa. Vad menar man med ett utvecklingsbolag? Ja, man kan väl i princip räkna ut innebörden i detta förslag, men motionärerna har inte närmare utformat innebörden och vad man i grunden syftar till med att det skall skapas ett utvecklingsbolag liksom fonder av olika slag.

På en punkt framstår det sasom helt uppenbart att något måste göras för att komma till rätta med de problem som finns beträffande det gällande garantisystemet för investeringar i u-länderna från industrins sida, nämligen det statliga garantisystemet. Med de nuvarande reglerna har systemet inte fungerat i verkligheten. Där är det nödvändigt att verkställa den översyn som behövs för att systemet skall få någon effekt, om vi verkligen vill bibehålla det statliga garantisystemet i samband med u-landsinvesteringar från näringslivets sida.

Vad utskottet här har sagt innebär att vi vill att regeringen skall föranstalta om – inte en utredning, ty vi har inte använt detta ambitiösa uttryck – men en översyn av de regler som finns när det gäller garantisystemet. Vi vill att den översynen också skall omfatta motionsförslagen om inrättande av ett statligt utvecklingsbolag liksom de fonder i övrigt som det har motionerats om och som jag omnämnde. Vi betraktar detta sasom nödvändigt med hänsyn till den diffusa utformning som motionerna har fått. Inte heller den reservation som finns knuten till betänkandet har klarare utvecklat vad som egentligen skall ligga i detta. Det gäller ju principiellt stora problem, ty här kommer vi in på frågan om i vilken utsträckning som näringslivet i vårt land skall kunna utnyttja det statliga biståndet för att främja svensk affärsverksamhet och svensk export till andra länder och i detta fall till u-länderna.

Här är det nödvändigt att vidhålla den princip för den svenska u-hjälpsinriktning som riksdagen tidigare har fastställt och som hittills tillämpats. Vi måste vara ytterst försiktiga om man vill ändra u-hjälpen så att den kan sammankopplas med intressen som vår industri har i u-länderna. De intressen som näringslivet har i u-länderna är att betrakta mer som kommersiella intressen, och de intressena kan icke utan vidare sammankopplas med principerna för vårt u-landsbistånd.

Men man skall å andra sidan inte heller undervärdera vikten av näringslivets insatser till förmån för u-länderna i enlighet med de principiella syften som vi hela tiden har haft med denna hjälpsats. En översyn är därför nödvändig – menar vi – som kan leda till regler som sedan kan föreläggas riksdagen för beslut.

Jag kanske till sist skulle nämna någonting om ytterligare en fråga där det också finns reservationer, nämligen länderinriktningen för den svenska u-hjälpen.

Den som läser betänkandet kan lätt konstatera att utskottet här icke ställer några sensationella yrkanden. I stort sett innebär utskottets ställningstagande att den länderinriktning som hittills har följts skall tillämpas även i fortsättningen. Det föreslås alltså inga stora förändringar i länderinriktningen. I praktiken kommer det naturligtvis ändå att bli förändringar i de procentuella andelarna av hjälpsatser till olika länder, även om hjälpen till vissa länder bibehålls vid den nuvarande omfatt-

ningen. I och med att hjälpen ökar i nuvarande takt innebär det ändå en procentuell minskning av den svenska hjälpinsatsen till dessa länder.

Det är viktigt att konstatera att vi här har följt de regler som har fastställts senast 1970 i FN:s strategi. Vi anser inom utskottet att man icke kan plocka ut vissa länder och alltför starkt favorisera vissa andra länder på grund av den politiska regim som där finns. Därför har vi avstyrkt exempelvis moderaternas motion nr 175 om att hjälpen till Cuba skall begränsas. I stället föreslår vi att hjälpen till Cuba skall fortsätta. Vi utgår för övrigt från att den kommer att utbyggas i enlighet med de undersökningar och överläggningar med det landet som pågår för närvarande.

Detta är bara *ett* exempel då det gäller länderfördelningen. Jag har velat understryka att utskottet icke i nämnvärd utsträckning har velat gå med på att ändra principerna för länderinriktningen vid den svenska biståndsinsatsen.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har en mycket lång talarlista framför oss, och jag skall därför försöka bidra till att inte alltför mycket förlänga debatten. Jag skall endast ta upp ett av de problem herr Geijer berörde, nämligen möjligheten att till 1974/75 uppnå det svenska biståndsmålet. Herr Geijer talade om att det var ekonomiskt besvärligt att uppnå detta mål men att socialdemokraterna i utskottet utgått ifrån att det borde vara möjligt.

Vi andra i utskottet frågade oss upprepade gånger om vad som var anledningen till att socialdemokraterna inte direkt ville säga att det var nödvändigt att få till stånd en jämnare stegringstakt och inte skjuta svårigheterna framför sig så mycket som det förefaller att utrikesministern har benägenhet att göra. Det var svårt att ens av herr Geijers anförande få en förklaring, men kanske skyntade till sist något som kunde likna detta. Om vi klarade av enprocentsmålet till 1974/75 hade vi, som herr Geijer sade, gjort en utomordentlig insats.

Herr talman! Det tycker inte jag! Från vilken synpunkt har vi till 1974/75 gjort "en utomordentlig insats", om vi i bistånd till de fattiga folken kan ge 1 procent av vad vi producerar? Vi vet att klyftan mellan rika och fattiga folk inte minskas utan bara växer – herr Geijer själv antydde detta. Om Sverige 1974/75 kan ge en hundradel av vad landet producerar, kan i varje fall inte vi inom folkpartiet anse detta vara en utomordentlig insats. Men om herr Geijers anförande skall vara symboliskt för socialdemokratins uppfattning, är det ju en förklaring till varför man i utskottet varit så förnöjt. Man tycker att uppnåendet av detta mål vid den tidpunkten inte bara är tillräckligt utan även att vi har gjort en utomordentlig insats.

Jag vill upprepa de ord med vilka jag nyss slutade: Även om vi när enprocentsmålet 1974/75 – vilket jag hoppas att vi gör – är detta bara en liten bit på vägen. Vi måste ha möjligheter att skapa ökad rättvisa inom vårt eget folk, men vi måste också säga oss att om vi planerar på ett rätt sätt och om vi sköter vår ekonomiska politik riktigt, bör vi ha

förutsättningar att så småningom ge ett större bidrag för att minska orättvisorna ute i världen.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Geijer berörde den demonstration som nyss har ägt rum här utanför på Sergels torg och där det krävdes att det svenska biståndet till u-länderna år 1980 skall uppgå till 5 procent av bruttonationalprodukten. Det är ett belopp som rör sig om tiotals miljarder svenska kronor.

Den entusiasm och den idealitet som ungdomarna visar är naturligtvis mycket vacker, men jag tror inte att de gör biståndspolitikerna någon nytta med så klara överdrifter som detta krav innebär. Jag tror att en nyktrare och mera sansad bedömning av våra resurser och framför allt av våra möjligheter att få svenska folket med på noterna vore till större gagn för biståndsverksamhetens utveckling. Man måste också fråga sig om de ledamöter av denna kammare, som nyss deltog i demonstrationerna ute på Sergels torg, är beredda att innanför detta hus väggar ställa samma krav.

Herr Geijer polemiserade mot en del av vad jag hade sagt, framför allt i fråga om kravet på utredning. Herr Geijer menade att det är god tid och att vi kan lugna oss till nästa år. Även i det avseendet skiljer sig våra uppfattningar. Jag anser inte att det är god tid, och jag anser inte att det är något hinder att vissa utredningar pågår och ännu inte är avslutade. De kan infogas i den stora och allt övergripande utredningen, som till att börja med naturligtvis måste göra inventeringar av vad som skett och av de erfarenheter vi har fått av det gängna årtiondets utvecklingsarbete.

Herr Geijer sade också att man inte vet vad det utvecklingsbolag innebär som vi framfört krav om i reservationen. I en motion eller en reservation kan vi ju inte helt och fullt uttömmande beskriva hur ett sådant bolag skall se ut eller exakt vilka funktioner det skall ha. Det är därför ett typiskt ämne för den utredning som vi anser nödvändig.

Det svenska garantisystemet, sådant det utformades för några år sedan, har inte i något fall utnyttjats. Av det har vi alla dragit den slutsatsen att det är något fel på systemet. Garantisystemet är ju avsett att skydda svenska företags investeringar i u-länderna mot nationaliseringar, och då behöver det inte förses med så många andra tillägg som komplicerar förfarandet och som gör det mindre smakligt att utnyttja.

Herr Geijer sade slutligen att vi måste skilja näringslivets investeringar från u-hjälpen. Ja, det är klart, men vi kan aldrig förneka att även näringslivets investeringar i u-länderna ofta har biståndslignande effekter, som för u-länderna och deras folk är mycket värdefulla.

Herr Arne GEIJER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Dahlén berörde enprocentsmålets uppnående. Det är klart att det är allas vår önskan att vi skall kunna fullfölja denna plan. Utskottet har också utgått från detta.

Herr Dahlén sade att vårt u-hjälpsbistånd ändock är så försvinnande litet jämfört med de behov som finns. Ja, självklart är det så. Behoven i det här avseendet är av den storleksordningen att Sverige inte nämnvärt

kan påverka utvecklingen. Det måste, om vi ser fram mot tiden efter 1975, ske en avvägning av vad vårt land orkar med finansiellt och ekonomiskt - det kommer vi aldrig ifrån. Jag förmodar att herr Dahln själv har detta klart för sig som gruppleddare för ett av partierna i denna riksdag. Han sade i ett av sina inlägg här, att vi måste söka skapa rättvisa även inom vårt eget land.

Ja, om vi skall skapa rättvisa inom vårt land, denna lilla enhet på 8 miljoner människor, så kommer redan det att kräva enorma belopp, när orättvisorna är så utpräglade som de är och behovet så enormt. U-hjälpens storlek måste ses i relation till de problem som vi har inom vårt eget folk. Vi skall alltid komma ihåg, när vi diskuterar u-hjälpen, att vi inte kan räkna med en svensk folkopinion, som stöder de stora u-hjälpsanslagens ökning alltför starkt, eftersom man sätter den i samband med det behov som finns inom vårt eget land. Det är att beklaga att vi inte har den starka folkopinion för u-landsbiståndet som vi skulle behöva, men man kan bara konstatera att förhållandena är sådana som jag här säger.

Teoretiskt kan vi naturligtvis önska att vi skulle kunna satsa 5 procent år 1980, som det har sagts på Sergels torg i dag - ni kan läsa skyltarna som bärs omkring där. Men vem inom denna riksdag är beredd att yrka på 5 procent, även om det skulle vara berättigat med hänsyn till u-ländernas behov?

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan lugna herr Geijer beträffande de 5 procenten 1980. Såsom vi sagt i reservationerna vill vi gemensamt med socialdemokraterna utreda hur man skall handla efter 1974/75. Vi vill nämligen försöka komma överens bl. a. av det skälet, som både herr Geijer och jag har anfört, att det inte finns någon stark svensk folkopinion för ett kraftigt ökat stöd. Då vore det orimligt om vi här i riksdagen säger att det och det året efter 1974/75 skall vi uppnå det och det. Jag tror att det är ett riktigt handlande att följa reservanternas förslag.

Men just därför att vi vet att det föreligger stora krav på ökad ekonomisk rättvisa i vårt land samtidigt som det, med rätta, ställs stora krav på oss från de fattiga folkens sida måste vi, herr Geijer, kunna vara överens om att vi med förenade krafter verkligen skall klargöra att det inte är fråga om ett antingen-eller utan om ett både- och, klargöra för svenska folket att vi gemensamt behöver vara solidariska innanför våra gränser men också, herr Geijer, utanför våra gränser.

Vi skall inte bara tala om svårigheterna i det ena fallet och nödvändigheten i det andra. Det gäller ett både-och.

Herr Arne GEIJER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte omedveten om betydelsen av u-hjälpen. Jag tror att jag i verkligheten var aktiv i dessa sammanhang långt innan herr Dahln hade kommit in i bilden här. Fackföreningsrörelsen var den grupp i det svenska samhället som för ett tiotal år sedan gick ut i en mycket hård kampanj för u-ländernas vidkommande långt innan detta hade blivit en stor politisk fråga.

Om man nu som herr Dahln kritiserar utskottsmajoriteten för de svårigheter vi får i slutet av perioden för att uppnå målet 1 procent, ja, då blir frågan: Varför har icke oppositionen lagt fram motioner om att årets bidrag skulle göras större? Så har inte skett. Jag tror helt enkelt att oppositionen har resonerat så, att det är inte realistiskt att göra det i nuvarande ekonomiska läge. Och det är precis det resonemang som jag har fört då det gäller perioden efter 1975.

Herr talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! För att inte glömma bort det skall jag börja med att yrka bifall till fyra motioner, alla under punkten 13, nämligen nr 124 om 10 miljoner kronor till vardera av befrielseörelserna i de portugisiska kolonierna i Afrika, alltså PAIGC i Guinea-Bissau, MPLA i Angola och FRELIMO i Moçambique; nr 671 om 10 miljoner kronor till vardera Laos' patriotiska front och den nationella befrielseörelsen FUNK i Cambodja; nr 672 om 75 miljoner kronor till vardera Demokratiska republiken Vietnam och Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering samt nr 675 om bistånd till Cuba.

Jag tror det är riktigt som Arne Geijer sagt här alldeles nyss att det inte finns en massiv opinion hos svenska folket för u-hjälp och att det åtminstone delvis beror på de svåra missförhållanden som betydande delar av det svenska folket lever under, men jag tror att man här måste skilja på generell u-hjälp och riktad u-hjälp. Jag tror inte att det är särskilt många procent av svenska folket som inte helhjärtat stöder förslag om hjälp till framför allt Vietnam men också till befrielseörelserna i Angola, Cambodja och Laos, som tidigare inte fått officiellt bistånd från Sverige och som vi i vpk-motioner har begärt bistånd till.

I de övriga fall som jag nämnde i uppräknningen av motionerna har vänsterpartiet kommunisterna begärt en väsentlig ökning av biståndet. Särskilt gäller detta de befriade områdena i Sydvietnam som hittills fått hjälp genom Röda korset för omkring 0,8 miljoner kronor.

De förhållanden som befrielseörelserna i Vietnam, Cambodja och i Laos kämpar under är så väl kända att jag i det här sammanhanget inte behöver beröra dem närmare. Men att de är kända innebär inte att de är bekanta i hela sin vidd. Det är knappast möjligt för någon av oss i Sverige att föreställa sig hur det är att leva i områden som ständigt, dag och natt, är efter år, är utsatta för bombningar och där miljoner hektar skog och risfält ödelagts av giftiga kemikalier, där brunnar och vattendrag åtminstone tidvis är förgiftade, där det kanske inte funnits kvar ett bostadshus på ett halvdussin år utan befolkningen lever i hålor i jorden eller i grottor i bergen och där invånarna under årtal måst hålla sig dolda på dagen för att undgå spaningsplanens uppmärksamhet.

Redan detta att det finns folk som överlever och lever vidare i de ödelagda bygderna är svårfattbart, när man vet att alla moderna vapen utom atombomber har satts in för att utradera människorna och grundvalarna för deras existens. Men det är dessa indokinesiska bönder

som besegrar världens ojämförligt starkaste imperialistiska krigsmakt sedan de gjort sig fria från de japanska ockupanterna 1945 och efter nio års befrielsekrig kastat ut de franska kolonialtrupperna.

Det finns naturligtvis ingen medfödd krigiskhet hos vietnameserna och inte heller hos laotierna eller khmererna, majoritetsbefolkningen i Cambodja. Om vietnameserna lämnats i fred efter augustirevolutionen 1945, skulle de utan tvivel ha utvecklat sitt en gång så vackra och rika land och snart ha besegrat de flesta andra folk - inte i krig utan i kultur och teknik och kanske rent av i ishockey.

Men alla borde vid det här laget veta att de inte hade något val mellan befrielsekrig och en fredlig utveckling. De hade bara två alternativ, underkastelse under en besinningslöst grym feodal och neokolonialistisk regim, som inte hade annat att ge än misär och sjukdomar, tortyr och tigerburar, eller - det andra alternativet, det som de valde - att kämpa för att befria landet från angriparna och deras quislingar. Förhållandena var outhärdliga i Sydvietnam, när bönderna 1959 och 1960 reste sig mot Diemregimen och dess amerikanska beskyddare. De blev lika outhärdliga i Cambodja efter statskuppen och den militära interventionen för ett år sedan. Genom att där fanns många utländska journalister fick vi ett utomordentligt rikt ögonvittnesmaterial om den urskillningslösa terror som utlöstes och som tvingade befolkningen i hela provinser att gripa till vapen för att undgå utrotning.

Men marionettjuntornas och USA:s systematiska kränkning av folkrätens principer kan inte utgöra den enda förklaringen till att den överväldigande majoriteten av befolkningen blivit aktiv i befrielseörelserna. Förklaringen är också den utomordentligt effektiva reformpolitik som dessa rörelser bedrivit ända från början av sin existens och som är av betydelse i den diskussion som vi nu för.

I de befriade områdena i Vietnam började man redan under den japanska ockupationen i början av 1940-talet att avskaffa feodalsystemet och försiktigt genomföra en landreform. Under det långa kriget mot de franska kolonialisterna lade man grunden till en obligatorisk folkskola, ett högre undervisningssystem och t. o. m. ett vetenskapligt forskningssystem, en allmän hälso- och sjukvård osv. Allt detta utvecklades sedan mycket snabbt och effektivt efter Nordvietnams befrielse 1954, så att Demokratiska republiken Vietnam i dag trots de oerhörda bombningarna under fyra år av 1960-talet är ett i många avseenden utomordentligt modernt land. Men också i de befriade områdena av Sydvietnam, Cambodja och Laos pågår en liknande utveckling, trots de otroliga svårigheter som de ständiga bombningarna och den kemiska krigföringen lägger i vägen.

I ett nötskal formulerade Saigonkorrespondenten Ward Just detta förhållande i Washington Post den 23 januari 1966 med några ord som för övrigt togs in i Fulbrightutskottets hearing om Vietnam samma år: "Nationella befrielsefronten erbjuder fortfarande de enda utbildningsvägarna för en begåvad pojke från byarna." Han kunde lika gärna ha skrivit en begåvad flicka, därför att befrielseörelsen i Vietnam också har frigjort kvinnorna ur deras mängdubbla feodala bojor och gjort dem till likaberättigade moderna medborgare. Det är inte av en händelse som

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

överbefälhavaren för befrielsearmén i Sydvietnam Nguyen Thi Dinh är kvinna. Likaså känner alla här till att den provisoriska revolutionära regeringens utrikesminister Nguyen Thi Binh är en kvinna.

Utifrån de principiella riktlinjer som finns för en svensk biståndspolitik, för att citera ur ett tidigare betänkande, att bistånd från Sverige skall komma de breda befolkningslagren i de fattiga länderna till godo och medverka till social och ekonomisk utjämning i mottagarländerna, är Demokratiska republiken Vietnam, Republiken Sydvietnam och befrielseörelserna i Cambodja och Laos idealiska som mottagare. Jag förutsätter att denna min bedömning också delas av utrikesminister Torsten Nilsson, som har haft många möjligheter att få direktkännedom om förhållandena i Vietnam.

Den hjälp som hittills givits av Sverige till DRV har varit mycket uppskattad. Vad vi önskar detta har framförts i vänsterpartiet kommunisternas motioner – är att hjälpprogrammet till DRV och de befriade områdena av Sydvietnam bör väsentligt utökas så snart som möjligt och att biståndet bör utsträckas också till befrielseörelserna i Cambodja och Laos.

Vad jag sagt om Vietnam gäller också i stora stycken befrielseörelserna i de portugisiska kolonierna. De tre rörelserna PAIGC i Guinea-Bissau, MPLA i Angola och FRELIMO i Mocambique har ungefär likartade politiska och praktiska program -- och de samarbetar för övrigt mycket harmoniskt -- program som syftar till en samling av alla antikolonialistiska kretsar, oavsett deras politiska och religiösa inställning i övrigt, för dessa koloniers frigörelse och för genomgripande ekonomiska, sociala och kulturella reformer. Det är -- det kanske bör sägas parentetiskt -- de tre nämnda organisationerna som är de 'verkliga' företrädarna för sina folk. Det finns ingen anledning att stödja de splittringsorganisationer som utger sig för att vara befrielseörelser men som i stort sett saknar folkligt stöd och existerar huvudsakligen som exilföreteelser. Tvärtom skulle nog ett stöd till sådana grupper som Unita och FNLA direkt motverka syftet med ett bistånd till exempelvis den autentiska angolesiska befrielseörelsen MPLA.

Som avslutning skall jag i korthet beröra u-landspolitiken i vidare mening. Gunnar Myrdal gjorde, långt före de bägge världshandelskonferenserna i FN:s regi, en dokumenterad kritik av de biståndsmyster som var förhärskande för så där femton år sedan och mera. Det var vanligt att alla typer av gåvor, krediter och investeringar, både officiella och privata, räknades ihop och katalogiserades som u-landsbistånd. Det var också vanligt att man enbart räknade med kapitalflödet *till* u-länderna och utelämnade det ofta mycket större flödet av profiler och räntor *från* u-länderna till de s. k. givarländerna. På så sätt gjordes Standard Oil och United Fruit Company till gigantiska jultomar i u-landsbranschen, och folken i de utplundrade länderna fick av egna erfarenheter den uppfattningen att biståndspolitik var ett nytt ord för utsugning.

I de dokument vi har att ta ställning till i dag finns det en berömvärd strävan att hålla isär oförenliga saker. Det markeras - och det har gjorts nu några år - att endast offentligt bistånd bör betecknas som u-landsbistånd. Men det förefaller som om utrikesutskottet tänker

använda den s. k. FN-strategin för att motivera en i viss mån positiv hållning till moderata samlingspartiets krav på samarbete mellan staten och näringslivet som det heter – med sikte på industriella investeringar i u-länderna.

Jag hade en känsla av att Arne Geijer var litet mera skeptisk och försiktig i sin muntliga föredragning här än vad man är i betänkandet, och det är säkerligen väl motiverat.

Det finns skäl att påpeka att den s. k. FN-strategin i vissa hänseenden är en urvattnad kompromiss och att de socialistiska staternas representanter verkligen inte förhållit sig tysta inför en hel del som gjort och görs i FN:s namn men som i verkligheten borde kallas nykolonialistisk politik. Jag har inte inom ramen för den tid jag har till mitt förfogande här möjlighet att närmare utveckla detta. Kanske det blir tillfälle till det i en interpellationsdebatt som jag tänker ta initiativ till ganska snart.

Från de socialistiska staternas talesmän har det pekats på att ett brett tillflöde av utländska privata kapitalinvesteringar för det första åtföljs av en ytterligare förstärkning av den utländska sektorns positioner. Länderna blir ännu mer beroende av de utländska företagen. I många fall är det ju multinationella företag med utomordentliga maktmöjligheter.

För det andra leder denna utveckling ofta till en ensidig tillväxt för de råvaruproducerande industrigrenarna. U-länderna blir ännu fastare bundna som råvarubihang till de kapitalistiska industriländerna. Den utländska utsugningen intensifieras. En vanlig företeelse har ju varit, och jag skall sluta med detta, herr talman, ökade priser på de industriprodukter som u-länderna måste importera och en prissänkning på jordbruks- och andra råvaror som de exporterar. I en rapport 1967 formulerades detta förhållande mycket åskådligt: "En jeep kunde man 1954 köpa för värdet av fjorton säckar kaffe – 1962 kostade den trettionio."

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Jag skulle kunna understryka vad herr Korpås sade i sitt anförande, när han ansåg sig kunna slå fast att det egentligen inte råder några motsättningar på djupet, som han uttryckte det, mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. För dem som är verkliga anhängare av biståndspolitikerna och som har en varm känsla för betydelsen av att förståelse skapas för denna är det värdefullt att kunna inregistrera en sådan enighet. Men jag kan inte låta bli att göra den reflexionen, att herr Korpås' anförande bjärt bröt av mot det anförande som mittenbrodern herr Dahlén dessförinnan hade hållit. När jag lyssnade till honom fick jag inte alls samma intryck som när jag lyssnade till herr Korpås. Med den standardökning som vår taktkänsla ständigt undergår skall jag dock inte förebrå herr Dahlén – det kunde bero på rösläget och tonen hos honom att man fick ett annat intryck. Men jag kunde som sagt inte undgå detta.

Därtill kommer att jag när jag läser utskottets betänkande och reservationerna får intrycket att reservanterna har reserverat sig inte så mycket för att de har velat tillmötesgå motionärernas önskemål som för

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

att de till varje pris har önskat genom reservationer markera att de inte har samma uppfattning som utskottets majoritet. Jag har ju inte deltagit i utskottsbehandlingen, men detta är det intryck jag som utomstående får. Och herr Dahln, som säger sig vara en så varm anhängare av biståndspolitikerna och som vill att vi genom upplysning skall skapa förståelse för den, borde tänka på betydelsen av att man inte i onödan och när det stundom gäller detaljer skall försöka markera inbördes åsiktsskillnader.

I dagens debatt har volymen och ökningstakten för utvecklingsbiståndet åter kommit i förgrunden. Det är i och för sig inte onaturligt att så sker. Den långsiktiga fördelningen av samhällets tillgångar står, som herr Geijer i Stockholm också påpekade i sitt anförande, i centrum för den politiska debatten. Särskilt efter framläggandet av långtidsutredningen med dess betonande av brister inom landet och problem, som vi alla känner till, med den externa balansen har diskussionen tillförts nytt bränsle. Vår politik för full sysselsättning och rättvis inkomstfördelning liksom möjligheterna att bistå de fattiga länderna är, som finansministern har framhållit i årets finansplan, på sikt beroende av att denna balans återställs.

Både finans- och utrikesutskottet har haft anledning att se på den föreslagna, jag vill säga kraftiga, ökningen av biståndsanslagen mot denna bakgrund. Finansutskottet, vars betänkande godkändes av riksdagen för några veckor sedan, uttalar att höjningen av anslagen för 1971/72 till sammanlagt 1 miljard kronor är förenlig med strävandena att förbättra den svenska betalningsbalansen - en förbättring som bör åstadkommas på varusidan genom ökad export. Utrikesutskottet noterar att anslagshöjningen ligger i linje med den av statsmakterna antagna planen.

Mittenpartierna har i en motion pekat på att den teknik med 25-procentiga anslagshöjningar, som tillämpats i upptrappningen, kommer att skapa behov av väsentligt större höjning under det år då målet skall uppnås. Och det är naturligtvis riktigt, det är ingen som förnekar det. En jämnare fördelning över budgetåren hade, som riksdagen också tidigare har varit inne på, kunnat vara ett alternativ till denna utveckling. Det är emellertid inte här bara fråga om att fördela en given belastning på samhällsekonomin på det ena eller det andra sättet under en viss tidsperiod. En jämnare fördelning innebär ju en tidigareläggning av ökningarna och därmed att de totala biståndsanslagen över perioden blir större än enligt 25-procentsmetoden.

Avvägningen av anslagstilldelningen för utvecklingsbiståndet och för andra ändamål bör, som utrikesutskottet framhåller, ske så att en fast ekonomisk grund skapas för en hög biståndsvolym. Det kan då noteras - det har man förresten tidigare påpekat, jag tror det var herr Arne Geijer i Stockholm, - att mittenpartiernas förslag om 35-procentiga höjningar inte avser det budgetår som vi nu diskuterar, dvs. 1971/72, utan enbart de därpå följande åren, av någon märklig anledning. Herr Dahln och övriga reservanter kan måhända tala om för mig varför man skjuter på den till nästa år och inte föreslår den 35-procentiga ökningen i år. Kan det måhända bero därpå att man på det sättet har undgått problemet att visa varifrån medlen skall tas? Ja, det är ett gammalt trick som man

använder. Man bjuder på karameller i går och i morgon, men man aktar sig för att göra det i dag. Jag vet inte om de som är intresserade av de här problemen kan känna sig särskilt belåtna med sådana taktiska manövrer.

Ibland tvingas t. o. m. jag att instämma i vad en moderat säger.

När jag såg plakaten här utanför på Sergels torg i dag där man krävde 5 procent av bruttonationalprodukten 1980, sade jag mig att detta är kanske inte den rätta konsumentupplysningen, om jag får uttrycka mig så. Herr Dahlén, som är så angelägen att skapa förståelse för vår bistandsverksamhet, hoppas jag använde tillfället att upplysa ungdomarna därute om att man inte bör gå till väga på det sättet för att skapa denna förståelse för vår bistandsverksamhet.

(Herr Dahlén: Jag var inte där.)

Nej, jag förstår att herr Dahlén höll sig undan. Men han måste ändå ha kontakt med dem. Skulle vi då inte, just i biståndets intresse, kunna enas om att försöka bedriva en upplysningsverksamhet av sådant slag att vi har de största utsikterna att hos de breda lagren vinna förståelse för biståndspolitikerna? Jag är angelägen om det, och jag vill tro att herr Dahlén är angelägen om det. Då skall, såvitt möjligt, alla biståndsanhängare försöka att för det första undvika sådant som kan framkalla motsättningar i onödan om detaljer. För det andra, bör man hålla sig inom sådana gränser och inom så pass överskådlig tid att man kan röra sig med andra belopp än 15 miljarder, eller vad det kan gälla om vi skulle följa rekommendationen från ungdomarna som anklagar oss andra för svek mot u-länderna om man vill skapa förståelse för u-ländernas problem.

Det finns väl ingen som förnekar att den fortsatta anslagsuppräkningsningen kommer att ställa betydande krav på våra resurser. Dessa krav är visserligen i stort sett inte annorlunda till sin natur än de som härrör från andra delar av vår ekonomi. Biståndet har, som bl. a. SIDA påpekat i sitt yttrande över långtidsutredningen, inte någon särställning i fråga om anspråk på valutareservern och betalningsbalansen. Men önskemålen kan endast tillgodoses om vi avstår från andra angelägna insatser och därmed från en del av vår egen standardhöjning. Det är någonting som det finns all anledning att inte bara upplysa människorna om utan också skapa förståelse för.

Herr talman! Jag övergår nu till att ta upp några principiella synpunkter på det internationella utvecklingssamarbetet och Sveriges medverkan i detta arbete.

Den målsättning som fastställdes för det första utvecklingsårtiondet - att bruttonationalprodukten skulle öka med 5 procent per år - har av allt att döma inte bara uppnåtts utan t. o. m. överträffats. Merparten av tillväxten har emellertid i flertalet u-länder tagits i anspråk av befolkningsökningen. En skev inkomstfördelning och social struktur i övrigt har medfört att frukterna av utvecklingen i många fall inte har skördats av den breda menighet som önskvärt vore.

I detta perspektiv framstår svagheterna i en enkel tillväxtmålsättning av det slag som angavs för 1960-talet. Det går inte att utan vidare

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

förutsätta att den sociala verkligheten förändras som ett automatiskt resultat av en snabb resurstillväxt. Vi har länge hävdat att om utvecklingens mål är att förbättra människornas livsvillkor, förutsätter det förändringar i samhällsstrukturen. Utvecklingsansträngningarna måste direkt knytas till delmål, t. ex. i fråga om hälsovård, utbildning, bostäder och sysselsättning.

I de rika länderna börjar nu insikten om att det är u-ländernas egna ansträngningar som är avgörande för utvecklingsresultaten att växa fram. Det utländska biståndet kan endast spela - det skall vi vara medvetna om, med de oändliga behov som finns - en mycket begränsad roll.

Detta innebär dock inte, herr talman, att biståndet skulle sakna betydelse. Överföringarna av kunskaper och kapital måste ökas för att underlätta för länderna att bryta stagnationen och hindra att standardklyftan gentemot de rika länderna fördjupas ytterligare. Men utvecklings-samarbetet ger resultat endast om det är ett samarbete där mottagarlandets egna ansträngningar till utveckling och ekonomisk och social utjämning utgör basen.

Herr Turesson sade att jag i år inte använt några revolutionära förtecken i statsverkspropositionen. Ja, jag vet inte om det är någon särskild skillnad mellan propositionen i år och propositionen i fjol, men här har vi i alla fall en av biståndsanhängarna som läser med lupp för att komma på någonting där vi kan ha olika uppfattningar och där jag själv skulle ha olika uppfattning från det ena året till det andra. Men av vad jag anfört i statsverkspropositionen följer att utvecklings-samarbetet blir mest fruktbart när givarlandets mål för detta samarbete står i samklang med det resultat mottagarlandet eftersträvar i sin praktiska utvecklingspolitik. Ett sådant samförstånd ger, som utskottet i anslutning till FN-strategin framhåller, en god grund för ett effektivt utnyttjande av det svenska biståndet. Vi föredrar därför att det direkta utvecklings-samarbetet omfattar länder med vilka vi utan svårighet kan nå samförstånd om utvecklingspolitikens inriktning. Som jag tidigare understrukit utesluter denna målsättning inte samarbete med stater som har olika ekonomiska och sociala system. Innebörden är i stället att vi måste se till att det svenska biståndet bidrar till att stödja utvecklingsansträngningar som tar sikte på ökad välfärd för befolkningsflertalet i mottagarländerna.

De växande tillgångarna användes i enlighet med de riktlinjer som redan förra årets riksdag godkände och som upprepas av utrikesutskottet i år. En huvuddel kommer att satsas på länder med vilka vi redan samarbetar. Anslagen kommer emellertid, som riksdagen uttalat, att ge utrymme även för en vidgning av länderkretsen. Detta är dock en uppgift på sikt, då det tar tid att bygga upp mera omfattande samarbete med nya länder.

Utrikesutskottet tar upp det uttalande som statsutskottet gjorde beträffande valet av mottagarländer i sitt utlåtande i fjol. Nu liksom då instämmer jag i vad som har anförts. Man säger: "I de fall då ett u-land sedan länge har behärskats av en regim som har visat sig ointresserad av en både ekonomisk och social utveckling finns det skäl att visa återhållsamhet i fråga om nya svenska biståndsinsatser. I de fall då starka indicier talar för att en u-landsregim allvarligt strävar till ekonomisk och

social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten, om den får bistånd utifrån, kan det vara särskilt befogat för vårt land att underlätta dess strävanden.”

Detta innebär emellertid inte på något sätt att det skulle ske några kastningar i den biståndspolitik som vi bedriver. Jag utgår från att också utskottsmajoriteten där har en klar inställning.

Med tanke på det långtidsperspektiv som måste anläggas på utvecklingsarbetet bör vi fästa vikt vid den planering av det framtida biståndet till våra viktigaste mottagarländer, som nu genomförs i samarbete mellan UD och SIDA. På grundval av fördjupade studier av och omfattande diskussioner med mottagarländernas regeringar utarbetas program för samarbetet i första hand för den treårsperiod som täcks av de av riksdagen fastlagda minimiplaneringsramarna. Den programmering som pågår skall ge ramar för samarbetet och riktlinjer för SIDA:s arbete med planering av de enskilda insatserna.

Länderprogrammeringen av det direkta biståndet har som naturlig konsekvens att frågan om biståndets ämnesinriktning träder något i bakgrunden. Huvudsaken är inte om Sverige medverkar i uppbyggnaden av en teknisk skola eller i ett jordbruksprojekt. Det avgörande bör i stället vara att de resurser vi kan ställa till förfogande stöder en verksamhet som på effektivaste möjliga sätt främjar de utvecklingsmål inom prioriterade samhällssektorer som uppsatts av mottagarlandets regering. Med tanke härpå kan vi notera att det svenska utvecklingsprogrammet numera har en betydande ämnesmässig bredd. Inom huvudområdena landsbygdsutveckling, livsmedelsförsörjning, undervisning och industrialisering faller flertalet angelägna samhällsåtgärder i de länder som vi samarbetar med. Detta möjliggör en planering som jag hoppas skall kunna resultera i ett maximalt utnyttjande av det direkta biståndet.

Sedan kommer jag till familjeplaneringen. I viss mån står vi inför en ny situation i fråga om familjeplaneringen. Vi har under lång tid haft en pionjäruppgift i att väcka intresse för frågan och stödja program för vilka bistånd begärts. I Förenta nationerna var vi genom Ulla Lindström i många år ensamma om att ständigt återkomma till betydelsen av familjeplanering. Och så slutligen, genom den utnöttningsmetod som Ulla Lindström använde, skapades förståelse för denna fråga. Kanske växte förståelsen också naturligt fram både i de underutvecklade och i de utvecklade länderna.

Antalet biståndsgivare med stöd till familjeplanering på sitt program har emellertid ökat kraftigt under de senaste åren. FN-organen, som har börjat lämna bistånd till nationella familjeplaneringsprogram kan förväntas påta sig en ledande roll i sammanhanget. I detta läge sker måhända en omorientering av vår familjeplaneringsverksamhet inom ramen för den av riksdagen godkända politiken. En viktig uppgift nu är att medverka i utformningen av de insatser som FN börjat göra på familjeplaneringens område. Ökad uppmärksamhet ägnas nu åt forskning, och vårt direkta samarbete kan koncentreras till ett mindre antal länder, där fördjupade insatser i stället förutses. Dessa insatser bör baseras på synsättet att familjeplanering behöver ingå i och samordnas med andra delar av de samlade utvecklingsansträngningarna, om någon långsiktig effekt skall

kunna uppnås. Familjeplaneringen kan vara en del av den sociala politiken. Denna i sin tur utgör en del av den allmänna utvecklingspolitiken med sikte på sociala och ekonomiska förbättringar för folkets flertal. Det är människor som mobiliseras i utvecklingsansträngningarna och upplever en allmän förbättring av sina levandsvillkor som lättast kan övertygas om att planera sina familjers storlek.

I enlighet med beslut av förra årets riksdag sker en utvidgning av Sveriges bistånd inom industrisektorn - andra talare har varit inne på denna fråga. Detta är på flera sätt ett nytt och svårt område, och vi har anledning att gå fram med en viss försiktighet, så att vi inte bidrar till en för u-länderna olämplig industriutveckling. Bristen på sysselsättning är ett av de allvarigaste hoten mot en social och ekonomisk utjämning i många u-länder - det vet vi. Det gäller därför för oss att medverka till att finna sådana former för u-ländernas industriella uppbyggnad som kombinerar kravet på effektivitet med åtgärder som verkligen ger ökad sysselsättning.

Den kunskapsöverföring som är kärnan i utvecklingssamarbetet på industriområdet måste baseras på ett utnyttjande av privat, kooperativ och statlig erfarenhet för företaget på olika områden. Detta framhålls i flera motioner och understryks också i utskottsbetänkandet. Samtidigt måste det betonas att den tekniska kunskap som de svenska företagen bäst kan tillhandahålla. Stora krav kommer följaktligen att ställas när det gäller att översätta svenskt tekniskt och administrativt kunnande till för u-länderna lämpade insatser.

Det är inte bara inriktningen av industribiståndet utan även formerna för samarbetet som kommer att påverkas av mottagarländernas önskemål. I detta sammanhang tror jag inte man kan bortse från att många u-länder, trots de formuleringar som tagits in i FN:s utvecklingsstrategi, under senare år visat en ökande skepsis mot de traditionella formerna för överförande av industri till u-länder, de direkta privata investeringarna. I industriländerna diskuteras de direkta u-landsinvesteringarna som en huvudsakligen ekonomisk fråga. För u-länderna är det emellertid också en politisk fråga, och det är kanske lätt att inse varför.

I t. ex. Sverige försvinner ett utländskt företag i mångfalden av företag. I flera u-länder intar de utländska företagen en dominerande ställning, och i länder med en svag inhemsk industrisektor kan de hämma uppkomsten av en nationell industri. Med detta vill jag på intet sätt undervärdera de insatser som svenska företag gör i u-länderna; de insatserna har säkerligen i många fall varit betydande, vilket jag i tidigare biståndsdebatter har påpekat. Jag har endast velat peka på ett faktum som ibland kanske kommer bort i debatten.

Naturligt är därför att nu försöka komma fram till nya former av industriellt samarbete som ger ett mer konkret inflytande för mottagarlandet. Utrikesutskottet berör i detta sammanhang olika handlingsmöjligheter. Det kan inte råda olika uppfattningar om att vi bör pröva om de samlade erfarenheterna i näringslivet kan utnyttjas i utformningen av vårt stöd till mottagarländernas industrialisering. Jag förutsätter att svenskt näringsliv är berett att medverka här till i de former som kan bli aktuella.

Herr talman! Jag ansluter mig också till utskottets åsikt att en översyn

av åtgärder för att främja u-länders industrialisering kan vara önskvärd. Detta arbete bör emellertid inte få innebära någon fördröjning av den successiva utbyggnaden av industribiståndet. Snarare bör översynen ske i nära anslutning till det praktiska arbetet med utnyttjande av den erfarenhet som där görs. Självfallet måste, vilket utskottet också framhåller, den föreslagna översynen baseras på den klara och för svenskt utvecklingssamarbete grundläggande distinktionen mellan bistånd och andra transaktioner med u-länderna.

För svenskt vidkommande innebär antagandet och uppföljningen av FN-strategin inga grundläggande förändringar i vår biståndspolitik. Med tillfredsställelse kan i stället konstateras att principer som länge varit vägledande för det svenska utvecklingssamarbetet nu har blivit allmänt accepterade – nämligen att målen för biståndspolitiken skall vara att stimulera de fattiga ländernas egna utvecklingsansträngningar och bidra till social och ekonomisk utjämning. Här tror jag att Inga Thorsson genom sin verksamhet i Förenta nationerna i hög grad har bidragit till att denna syn allmänt har slagit igenom. Jag säger då: Vi kommer att aktivt delta i strategins uppföljning i de olika berörda FN-organen. Vi kommer därvid att så långt möjligt verka för att det internationella utvecklingssamarbetet utformas med utgångspunkt i u-ländernas egna strävanden och önskemål.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall på dessa sekunder börja med att kommentera vad utrikesministern anförde när det gäller familjeplaneringen. Om jag fattade honom rätt befinner vi oss i den situationen att Sverige, som han erkände, har fått ett gott anseende beträffande insatserna på familjeplaneringens område; vi skall nu inte fortsätta att öka våra insatser på detta område!

Det är välkänt att en hel del människor gjort gällande i debatten – kanske inte så mycket i den offentliga debatten, men även där i någon mån – att det där med familjeplanering inte är så bra. Om jag mycket förkortar deras argumentation går den ut på att man inte kan använda familjeplaneringen som politisk pekpinne, utan att den tyvärr måste tillgripas mer generell. Och det tycker man inte om.

Jag trodde inte att regeringen skulle falla för den argumentationen, men av utrikesministerns anförande framgår alltså att Sverige nu inte skall fortsätta att öka sina insatser på familjeplaneringens område. Jag vill erinra om vad SIDA-chefen anför i en nyligen publicerad bok om det som herr Torsten Nilsson fann tröst i, nämligen att FN skulle göra mer. Herr Michanek anför:

”Det är närmast tragiskt att FN-strategin så knapphändigt och svagt som sker behandlar det allvarligaste problemkomplexet av alla – folkökningen.”

Så långt herr Michanek. Men tydligen har det nu ansetts nödvändigt för socialdemokraterna att av inrepolitiska skäl dämpa ökningen av familjeplaneringen. Det tycker jag är mycket tråkigt.

Herr Nilsson tyckte inte att jag hade understrukt, på det sätt som herr Korpás gjorde, att det fanns en enighet beträffande biståndspolitiken. I

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

någon mån berodde det kanske på att herr Nilsson inte hörde hela mitt anförande. Men jag underströk gång på gång att jag anser det tillfredsställande att vi är eniga i utrikesutskottet på väsentliga punkter.

Utrikesministern påstod att reservanterna har ansträngt sig för att i en rad detaljer ha andra meningar. Ja, är det en detalj hur det skall vara med enprocentsmålet? Det är i varje fall inte en oväsentlig detalj. Herr Sträng har ju sagt att det kanske inte går att klara enprocentsmålet till 1974/75. Herr Geijer var inne på precis samma linje, och utrikesministern svarade ingenting på min direkta fråga: Är det verkligen ett löfte att vi skall kunna räkna med att enprocentsmålet skall kunna uppfyllas till 1974/75? Torsten Nilsson gick såsom den skicklige debattör han är helt förbi denna fråga.

Beträffande de fem procenten 1980 svarade jag herr Geijer. Mitt svar nu behöver inte bli annorlunda än det till herr Geijer. Jag hoppas att herr Nilsson tar del av detta. Det som är oroande är tydligen att man inom socialdemokratien, som vi trodde, inte bara hade enstaka personer som var tveksamma om huruvida vi skall kunna klara av enprocentsmålet. Nu förefaller det även som om utrikesministern svävar på målet.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern sade att vi hade tvingats att läsa statsverkspropositionen med lupp för att finna några meningsskiljaktigheter att hänga upp motioner och reservationer på. Det har vi visst inte behövt, herr utrikesminister. Vi har i stället i utrikesutskottets arbete ansträngt oss att förmå den socialdemokratiska majoriteten att förstå att det varken är något fel eller något fullt att biträda förnuftiga krav även om de kommer från oppositionen. Tyvärr har våra ansträngningar varit förgäves. Därför har vi tvingats att reservera oss.

Utrikesministern sade också att han inte i årets statsverksproposition uttryckt sig annorlunda i fråga om ländervalsprinciperna än han gjorde i fjolårets statsverksproposition. Det kan jag inte hålla med om. I statsverkspropositionen i år säger utrikesministern: "Den precisering av principerna för ländervalet i den bilaterala svenska biståndsverksamheten som jag gjorde i föregående års statsverksproposition och som vann anslutning i riksdagens beslut är således en konsekvens av våra allmänna mål för utvecklingssamarbetet med de fattiga länderna."

Men, herr utrikesminister, det var inte utrikesministerns principer uttalade i fjolårets statsverksproposition som vann anslutning i riksdagen, utan det var i stället statsutskottets väsentligt nyanserade principer som riksdagen antog. Det är dem som utrikesministern i årets statsverksproposition ansluter sig till. Jag kritiserar inte detta. Det har jag inte gjort och det kommer jag inte att göra. Tvärtom tycker jag att det är väldigt bra och sunt att utrikesministern på detta sätt korrekt ansluter sig till riksdagens beslut från i fjol. Jag ville gärna med mitt omnämnande av denna fråga i mitt första inlägg ge ett erkännande åt utrikesministern för detta korrekta uppträdande.

Torsdagen den
1 april 1971*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Beträffande familjeplaneringen vill jag understryka att vad jag sade i mitt anförande var att man i fortsättningen måhända får räkna med en geografisk begränsning av familjeplaneringen. Detta innebär inte att jag skulle ha den uppfattningen att vi i framtiden inte skulle kunna öka den familjeplaneringsverksamhet som vi nu redan har i gång. Det framgår ju också med all tydlighet av statsverkspropositionen, då vi höjer anslagen från 26 miljoner kronor till 60 miljoner kronor. Är inte detta om någonting en ökning, herr Dahlén?

Vad jag med mitt anförande ville ha sagt är att eftersom bl. a. FN-organen nu verkligen har fått i gång sin familjeplaneringsverksamhet, är det tänkbart att vi kan koncentrera denna verksamhet rent geografiskt mera än vi annars skulle gjort.

Vad sedan enprocentsmålet beträffar, herr Dahlén, kan jag egentligen inte finna någon större skillnad i vad utskottet säger och vad reservanterna anför. Är det någon som gör gällande att utskottsmajoriteten i sitt yttrande har frångått de beslut som riksdagen redan förut har fattat? Av det skälet finner jag sålunda inte att det är någon större motsättning mellan reservanter och utskottsmajoritet.

Beträffande den proposition som jag framlade vid föregående års riksdag och den proposition som har framlagts i år är det väl tänkbart att det i skrivningarna kan finnas vissa nyansskillnader. Det är nämligen så, att man inte alltid vill uttrycka sig på samma sätt – det kan da lätt bli långtråkigt. Och självfallet tar jag som ansvarig departementschef hänsyn till vad riksdagen uttalar när jag formulerar propositionen ett följande år.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en intressant tolkning som utrikesministern gav beträffande familjeplaneringen.

För framtiden – jag har talat om den; nästa budgetår tycker vi nämligen inte är någon sådan markerad framtid, att vi behöver diskutera någon siffermässig ökning – säger utrikesministern att han nog egentligen bara tänkt sig en begränsning i fråga om antalet länder. Skall jag tolka detta uttalande så, att utrikesministern för framtiden räknar med att anslagen till familjeplaneringen skall öka? – Det var den första frågan.

Kan jag sedan också läsa in i utrikesministerns anförande att han inte kommer att falla för den opinion som säger: Ja, se någon familjeplanering i det där landet kan vi nog inte fortsätta med eller tänka oss att ge oss in i; den regimen tycker vi inte om?

Vi vet att befolkningsökningen just i de fattigaste u-länderna är den mest avgörande frågan, om de över huvud taget skall kunna resa sig eller ej. Skall vi tolka utrikesministern så, att sådana politiska hänsyn inte kommer att få avgöra var vi skall göra våra insatser när det gäller familjeplaneringen? Den har ju hittills – säsom jag har uppfattat den – bedrivits där vi tycker att den har behövts. Är detta en riktig tolkning, då tycker jag att vi har uppnått någonting med den här debatten.

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inkassera poängen att utrikesministern i det senaste anförandet har erkänt att hans tidigare uttalanden här och hans uttalande i ländervalsfrågan i årets statsverksproposition varit litet för generaliserande. Jag anser emellertid inte att de nyanser som skiljer årets uttalande från fjolårets är obetydliga.

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Om det kan glädja herr Turesson kan han gärna få lov att inkassera denna, som jag har intrycket att han känner det, triumf beträffande formuleringarna i den ena statsverkspropositionen jämfört med den andra. Eftersom vi förut har sagt att det är angeläget för oss som är biståndsanhängare att inte hänga upp oss på småsaker, skall jag vara generös i mitt omdöme om herr Turessons inlägg.

Men vad sedan beträffar herr Dahléns anförande vill jag understryka att det är alldeles riktigt såsom herr Michanek har skrivit, att familjeplaneringen har oerhört stor betydelse. Men, herr Dahlén, om vi nu höjer de 27 miljonerna till 60 miljoner och om vi sedan höjer anslagen för familjeplaneringen också i fortsättningen, så blir det ju ändå bara en liten bråkdel i de allmänna insatser som behövs i denna värld, som är så stor så stor och som har en befolkning som svarar häremot. Det kan inte bli mer än marginala åtgärder.

Då säger jag: När nu de internationella organen och andra länder har börjat inse familjeplaneringens betydelse, avsätter medel och bedriver verksamhet, är det i och för sig naturligt att vi rent geografiskt i större utsträckning än vad som annars skulle ha blivit fallet koncentrerar denna verksamhet. Jag tycker nästan att detta är en självklarhet som man inte behöver särskilt orda om.

Herr WIRMARK (fp)

Herr talman! Utrikesministern har just diskuterat familjeplaneringen och försvarat de ord som finns i propositionen till förmån för en viss länderkoncentration. Låt mig säga att vi här har ett område där svenska insatser har haft en viss framgång. Varför skall vi då i framgångens ögonblick, när vi även får gehör från internationella organisationer, plötsligt säga att vi skall koncentrera de insatser vi därutöver kan göra på bilaterala program?

För familjeplaneringen har regeln om länderkoncentration hittills inte gällt. Jag tycker att propäerna att koncentrera den är så mycket mera märkliga som riksdagen vid flera tillfällen ganska sent uttalat sig för att just detta bistånd inte skall vara länderkoncentrerat. Det är detta som motiverar vår reservation, i vilken vi vidhåller principerna och samtidigt säger att vi skall öka våra insatser både bilateralt och i internationella organ, inte minst i Latinamerika med dess snabba befolkningsökning.

Herr talman! Jag tror inte att man kan överbetona betydelsen av våra familjeplaneringsinsatser. Enligt Gunnar Myrdal är befolkningsexplosionen "den viktigaste sociala och ekonomiska förändring som ägt rum i u-världen under efterkrigstiden". Det är den snabba befolkningsökningen som åter upp den största delen av de framsteg som görs, vilket

utrikesministern också betonade. Insatserna här är därför av stor strategisk betydelse, och varje antydning om att vi på något sätt skulle inskränka våra bilaterala insatser vill vi bestämt vända oss emot.

Sedan har man också diskuterat frågan om höjningen för att uppnå enprocentsmålet, och utrikesministern kunde inte se någon större skillnad i utskottets skrivning och reservationens. Låt mig bara konstatera några fakta.

Sverige har för vem som velat lyssna offentliggjort vår avsikt att senast budgetåret 1974/75 uppnå etappmålet 1 procent av bruttonationalprodukten. Vi vet att med den 25-procentiga årliga anslagshöjning som vi nu tillämpar skulle anslagsökningen sista året behöva bli exceptionellt stor – 800 miljoner eller motsvarande de totala anslagen för innevarande år. Vi vet också att SIDA i sina petita anfört att det skulle vara mera ändamålsenligt att genomföra höjningarna i en jämnare takt.

Därför väckte det en del uppståndelse och förundran när finansministern vid årets början avslöjade att han ifrågasatte om det var möjligt med hänsyn till vår valutabalans att fullfölja de 25-procentiga höjningarna. Det betyder inte bara att finansministern värjer sig mot en jämnare höjning, som SIDA har begärt, utan även vill slå av på en takt, som vi redan vet *inte* kommer att leda till det av riksdagen givna löftet: 1 procent budgetåret 1974/75.

Utskottsmajoriteten för sin del utesluter inte tanken att enprocentsmålet skulle kunna uppnås genom en chockhöjning sista året, trots vad det kan innebära i fråga om en sänkning av kraven på planering och kvalitet. Det kan inte vara rimligt att begära att SIDA under ett enda år skall nyplanera och nyanvända ett så väldigt belopp. Då löper man uppenbart risken att det inte alltid blir väl använda pengar, och man löper också risken att ekonomiska skäl det sista året kommer att åberopas för att flytta fram enprocentsmålet. Jag tyckte mig kunna utläsa att herr Geijer för sig reserverade den möjligheten, om utvecklingen av det ekonomiska läget skulle gå i en riktning som han inte önskade. Utrikesministern anförde också mot reservationen att den totalt skulle innebära ett större sammanlagt belopp. Jag vill säga att vi inte ser det som någon nackdel utan som en fördel att den skulle ge totalt större belopp. Det är mot bakgrunden av dessa skäl som vi har skrivit reservationen.

Finansministern oroade sig i sitt uttalande vid årets början för hur u-hjälpen skulle slå på betalningsbalansen, och utrikesministern var också inne på den frågan här. Låt mig bara konstatera att farhågorna för en hög belastning grundar sig på ytterst osäkra beräkningar. Klart är att den valutautförelse, som orsakas av u-hjälpen, bara utgör en liten del i jämförelse med underskottet i turistbalansen eller det utflöde som förorsakas av importen. Finansministern jagar tydligen inte villebråd efter deras betydelse i varje fall.

Det bistånd vi kommer att ge under de närmaste åren är ändå av liten betydelse för vår egen ekonomi och utgör också en blygsam del av den internationella utvecklingsansträngningen, men insatt på strategiska punkter kan den få stor betydelse för mottagarna. Och – som SIDA har betonat – för att befästa viljan hos svenska folket att ge detta bistånd

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

müste medlens användning planeras ytterst omsorgsfullt.

Herr talman! Min erfarenhet från olika u-länder säger mig att det kanske viktigaste av allt är att vi intar en odogmatisk inställning. U-länderna är varandra så olika i fråga om storlek, naturresurser, historisk erfarenhet, utvecklingsnivå, politiska och ekonomiska realiteter att det bara är världsfrånvända teoretiker som kan kosta på sig att vara doktrinära, att tro att man kan lösa u-ländernas problem efter något visst schema. Hur skulle det resursfattiga Mali i Afrika kunna jämföras med det på naturresurser rika Brasilien eller med Mexico, som redan befinner sig i take off-stadiet? Eller det lilla Togo med det myllrande Indien eller med Pakistan, med Indonesien? Nej, varje land måste bedömas för sig med utgångspunkt från sina förutsättningar. Därför måste också lösningarna på deras utvecklingsproblem helt anpassas efter dessa förutsättningar. Bara *då* kan åtgärderna utformas så att de får folkets stöd.

En dogmatisk inställning, vare sig av socialistisk eller manchesterliberal karaktär, erbjuder inga fruktbara svar och bidrar bara till att snedvrida och dölja problemen. En praktisk slutsats blir då att var u-hjälp bör kunna ges inom en mycket vid ram, just som statsutskottet sade förra året till länder med olika styrelsesätt och olika politiska inriktningar.

Statsutskottets utlåtande förra året var ju en uppmärksamrad kompromiss och innebar högst väsentliga tillägg till de formuleringar som fanns i det årets proposition och som hade tytts som ett förord för väsentliga förändringar i ländervalet. Det är det utlåtandet som nu återges i utrikesutskottets betänkande i år.

Vi är glada att utskottet här enigt har slagit fast att biståndssamarbetet med nuvarande mottagarländer skall fortsätta. Det är också viktigt att ett enigt utskott begär att riksdagen i lämpliga former delges en helhetsbild av den planering som pågår i fråga om utvidgningen av länderkretsen för att riksdagen skall kunna ta ställning i den frågan.

Det är självklart att sådana ställningstaganden först måste ske innan några drastiska förskjutningar i anslagsbelopp kan vidtas.

Utskottet konstaterar också att biståndsarbetet kan hjälpa till att åstadkomma ett närmande i fråga om värderingar och målsättningar mellan oss och mottagarländerna. Men, herr talman, det finns också yttre politiska förhållanden som bidrar till en dylik solidaritet. Jag vill speciellt peka på södra Afrika, vars fria stater och motståndsrörelser kämpar en hård och ofta ojämn kamp för sin politiska frihet. Ingenstades är väl förtrycket och ofriheten mer systematiskt organiserad än i dessa delar av Afrika, där kolonialt och rasistiskt förtryck råder och där nyblivna stater på samma gång tålmodigt och djärvt söker trygga sin självständighet i apartheidregimernas skugga.

Under en följd av år har kravet på ökad hjälp till Zambia, såväl förvaltningsbistånd som annan teknisk hjälp samt krediter på mjuka villkor, framförts från liberalt håll i riksdagen. I mittentmotionen konstateras att den ökning som skett ej varit tillräcklig och vi begär att biståndet till Zambia ökas väsentligt utöver de planeringsramar som finns. Trots att Zambia väl motsvarar statsutskottets beskrivning – den beskrivning som utrikesministern här återgav – av en regim som "allvarligt strävar till ekonomisk och social utveckling", är biståndsbelop-

pen per år för Zambias vidkommande bara en liten del av vad exempelvis mottagarländerna i Östafrika får. Något kreditbistånd har inte heller kommit till stånd och ändå talar starka politiska skäl för betydligt större hjälpinsatser, både Zambias stora svårigheter till följd av Rhodesiakonflikten och dess läge som det fria Afrikas utpost mot söder.

I stort sett samma skäl kan anföras för att vidga insatserna i Botswana, och det talas i reservationen vid denna punkt om vidgade insatser för undervisning, boskapsskötsel, landsbygdens utveckling liksom infrastrukturella investeringar i fråga om kommunikationen med yttervärlden, bl. a. sadana som kan föra Botswana och Zambia närmare varandra. Det skulle ju ligga helt i linje med de intentioner som vi vet att både Kenneth Kaunda och Tseretse Khama har.

Herr talman! Regering och riksdag har vid flera tillfällen betonat sin vilja att stödja grannstaterna till de vita minoritetsregimerna i söder. Men vad som gjorts är inte tillräckligt. Därför begär vi att en plan för väsentligt ökat bistånd till Zambia och Botswana läggs fram.

Detsamma är förhållandet beträffande vårt stöd till afrikanska motståndsrörelser. Förra året slog riksdagen fast att det borde vara möjligt att ägna stor uppmärksamhet åt den här biståndsformen. Men resultatet är hittills blygsamt – under budgetåret 1970/71 utgick omkring 2 miljoner kronor under det här anslaget till sådana rörelser. Det kan, såvitt jag kan se, förmodas öka under 1971/72 till kanske 4 miljoner kronor. Men det räcker inte – vår satsning på det humanitära stödet till motståndsrörelser i södra Afrika bör under de närmaste åren uppgå till belopp av en helt annan storleksordning. När det gäller de portugisiska kolonierna, Rhodesia, Sydvästafrika och Sydafrika gäller det ju ett politiskt förtryck mot befolkningens majoritet och systematiska övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, som FN entydigt tagit ställning emot.

I år föreligger flera motioner om vidgat stöd, och vi föreslår i reservationen vid punkten 5 på grundval av de synpunkter som framförs i mittenmotionen och i enskilda motioner både från socialdemokratiskt och från liberalt håll att man ger SIDA i uppdrag att göra en samlad bedömning av hur den begärda utbyggnaden av det här biståndet bör ske.

Vi vet att det finns stora behov och att de behöver kartläggas bättre. Denna kartläggning bör både ta hänsyn till att flera motståndsrörelser ännu inte har fått något stöd eller fått ett blygsamt stöd och till att hjälpen kan ges i många former: undervisningsmateriel och läroböcker, stipendier av olika slag, medicin, utrustning för skolor och sjukvård etc.

Vi förordar också att Sverige i FN skall ta initiativ till ett internationellt program i samma syfte. I reservationen vid denna punkt föreslås även en viss komplettering av de av riksdagen antagna principer som vägleder denna hjälp liksom också representation i flyktingberedningen för alla de demokratiska politiska partierna. Båda dessa krav blir givetvis mer angelägna ju större omfattning detta slag av biståndsinsatser får.

Herr talman! Under föregående år hade jag tillfälle att under resor till Afrika och Latinamerika göra intervjuer med ett stort antal u-landspolitiker, bl. a. rörande det inhemska sparandet i u-länderna. Jag fick ett starkt intryck av vilken vikt u-länderna fäster vid att detta sparande i

Torsdagen den
1 april 1971

*Det statliga ut-
vecklingsbiståndet*

olika former främjas. Det är också med tillfredsställelse jag konstaterar att utskottet stryker under betydelsen av biståndsinsatser på det här området.

Med dessa olika politiker kunde jag också diskutera behovet av industrialisering och bl. a. de utländska investeringarnas roll.

Utrikesministern nämnde tidigare i debatten att han hade intrycket att intresset för utländska investeringar har minskat. Jag vill säga att jag inte har fått det intrycket. Mitt genomgående intryck var att man – med undantag av ledarna på Cuba – välkomnade utländska investeringar, ofta med något olika motivering. I Latinamerika fäste man i allmänhet inte en avgörande betydelse vid kapitalfrågan, dvs. överförandet av finansiella resurser, utan främst vid de bidrag i form av ny teknik och nya erfarenheter i fråga om utbildning, arbetsskicklighet och administration av företag som sådana investeringar kan ge. Det faktum att de bidrar till att öka de statliga inkomsterna och därmed också det inhemska sparatet tillmättes också vikt. Däremot betonade man att det tillkommer de ansvariga regeringarna i u-länderna att i varje enskilt fall bedöma om utländska investeringar är en lämplig investeringsform.

Det är denna inställning som ligger till grund för våra yrkanden om att ytterligare åtgärder för att främja industrialiseringen nu bör vidtagas. Vi anser att en utredning med deltagande av parlamentariker bör tillsättas på den här punkten. Det viktiga är att man förutsättningslöst tar upp de idéer som framkommit i mittenmotionen och andra motioner – inrättande av en förinvesteringsfond, översyn av investeringsgarantisystemet, frågan om utvecklingsbolag etc. Utrikesutskottets ordförande sade att en del av det här var ganska diffust i motionerna. Jag tycker nog inte att motionerna har varit så diffusa, och det finns också en hel del annat material att studera, just i fråga om t. ex. investeringsbolaget. Sådana bolag finns i andra länder, och det finns skrifter utgivna som berör detta ämne.

Majoriteten har också stannat för ett utredningskrav, men det sker efter ganska många om och men och jag har fått intrycket att när utskottet begär utredning så tvekar man inför sådana åtgärder som kan betyda samarbete med privat industri. Parlamentariker vill man inte ha involverade i utredningen, och inte heller är det klart uttalat, så som sker i reservationen, att samråd bör uppragas med de organisationer som har erfarenhet på det här området – arbetsmarknadens och näringslivets organisationer, kooperationen etc.

Herr talman! För tydlighetens skull vill jag säga att de insatser som vi vill göra möjliga genom den här utredningen givetvis skall vara insatser med utvecklingsfrämjande effekter och insatser som sker med u-ländernas nationella mål och prioriteringar i sikte.

Innan jag slutar vill jag helt instämma i vad herr Korpås sade om betydelsen av att med kraft fullfölja läroplanernas intentioner om internationalisering av undervisningen, så att de intentionerna kan genomföras på alla nivåer.

Jag vill också säga ett par ord om informationen. U-hjälpen uppgår nu till stora belopp, och vi vet att de kommer att öka. Men vi vet att förankringen hos det svenska folket beror på de informationsinsatser som

görs och på den undervisning som ges. Därför tycker vi att det är olycksbådande att regeringen just i fråga om informationen skurit ner på anslagsäskandena från SIDA. Propositionens förslag innebär att SIDA knappt ersätts för automatiska kostnadsförordningar, och det kommer också att innebära att mindre stöd ges till frivilligorganisationerna. Planerade åtgärder kan inte genomföras och välmotiverade ansökningar kommer att få avslås.

Vi reserverar föreslår därför att ytterligare 800 000 kronor anslås till denna verksamhet. SIDA har väl motiverat behovet, och det är enligt vår mening helt orimligt att göra nedskärningar just på informationsområdet när vår u-hjälp i övrigt ökas.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till de reservationer som bär herr Dahléns namn.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen skulle uppskjutas till kl. 19.30.

§ 13 Interpellation nr 98 ang. planerade statliga investeringar i Storstockholmsområdet

Ordet lämnades på begäran till

Herr STRIDSMAN (c), som yttrade:

Herr talman! En av de viktigaste uppgifterna i vårt land är att skapa en bättre regional balans. Befolkningskoncentrationen till de tre storstadsområdena har medfört att vissa delar av landet, främst skogslänen, avfolkats i sådan utsträckning att det uppstått svårigheter att upprätthålla samhällsservicen. En ytterligare befolkningskoncentration medför växande miljöproblem och ökade sociala missförhållanden såväl i storstadsområdena som i avfolkningsbygderna.

Två riksdagar i följd har uttalat sig för en dämpning av storstädernas tillväxt. Proposition 1971:29 angående decentralisering av viss statlig verksamhet kan därför ses som ett första steg att försöka hejda expansionen i Storstockholmsområdet.

I propositionen lämnas intressanta uppgifter över beräknade kostnader för nybyggnadsbehoven för statlig verksamhet i Storstockholmsområdet under 1970-talets första hälft. Enligt redovisningen skulle investeringsbehoven för civila myndigheter och institutioner, statliga civila utbildningsanstalter, försvarssektorn och statens affärsverk uppgå till närmare 1,6 miljarder kronor.

Den Sjonanderska lokaliseringsdelegationen medger att lokalsituationen för den statliga verksamheten i Storstockholmsområdet är ansträngd. Men samtidigt varnar man för att sätta i gång ett omfattande investeringsprogram i nyproduktion av lokaler under 1970-talet. Lokaliseringsdelegationen menar att betydande svårigheter skulle uppstå om de redovisade planerna skulle förverkligas. Bl. a. skulle detta bero på svårigheterna att få erforderliga resurser i form av arbetskraft.

Ett genomförande av investeringsprogrammet skulle vara ett avsteg från den princip som finansministern synes vara beredd att biträda,

nämligen en fortsatt decentralisering av affärsverk, andra statliga myndigheter samt statliga bolag.

Enligt Länsprogram 70 bekräftar byggnadsstyrelsen att man inom Storstockholmsområdet planerar investeringar för perioden 1969/70 1975/76 på tillsammans drygt 1,2 miljarder kronor. Av investeringarna förutsätts mer än 90 procent hamna i Stockholm - Solna - Sundbyberg. Om uppgifterna är riktiga, skulle det innebära att statliga myndigheter planerar för en kraftig expansion i Storstockholmsregionen samtidigt som riksdagen skall behandla frågan om utflyttning av statliga institutioner. Enligt min mening skulle ett förverkligande av byggnadsstyrelsens planer kraftigt minska de positiva effekterna av den planerade utflyttningen.

Personalfrågorna har självfallet kommit i blickpunkten i samband med utflyttningarna. Kritiska synpunkter har därvid framförts mot utflyttningen från den berörda personalen. Risken finns därför att förstaelsen för utflyttning ytterligare minskar sett utifrån de anställdas synpunkt om det samtidigt föreligger planer att bygga ut den statliga verksamheten i Storstockholmsområdet.

Klarhet bör skapas i frågan om vilken ambitionsnivå som kan föreligga bakom byggnadsstyrelsens planerade investeringar i Storstockholmsregionen under 1970-talets första hälft. Eventuella investeringar som kan öka befolkningskoncentrationen innebär en dålig hushållning med vara ekonomiska resurser.

Med stöd av vad jag här anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till herr finansministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att lämna en redogörelse för omfattningen av planerade statliga investeringar i Storstockholmsområdet under 1970-talets första hälft?

Denna anhallan bordlades.

§ 14 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1281 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1282 av herr *Helén m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27 angående stöd till dagspressen

Nr 1283 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1284 av herr *Helén m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28 med förslag till förordning om annonsskatt

Nr 1285 av herr förste vice talmannen *Bengtson* och herr *Börjesson* i Falköping

Nr 1286 av herr *Wiklund* i Härnösand *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27 angående stöd till dagspressen

Nr 1287 av herr *Carlström*
Nr 1288 av herr *Nordsttrandh m. fl.*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28 med förslag till
förordning om annonsskatt

Nr 56

Torsdagen den
1 april 1971

Nr 1289 av herr *Gustafsson* i Byske
Nr 1290 av herrar *Olsson* i Sundsvall och *Winberg*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29 angående
omlokalisering av viss statlig verksamhet

§ 15 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställts, nämligen

den 1 april av

Nr 177 Herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr kommunikationsministern
om utrymme vid vägplaneringen för insatser vid snabb förslitning av
vägar:

Anser herr kommunikationsministern att nuvarande planering för
vägbyggandet är tillräckligt flexibel för att möjliggöra nödvändiga insatser
där förslitningen av vägarna visat sig gå snabbare än beräknat?

den 31 mars av

Nr 178 Herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr jordbruksminis-
tern om förbud mot viss skogsgödsling:

Anser statsrådet en på flera håll redan inledd och i stor skala
planerad skogsgödsling med urinämnet Urea utgöra en sådan fara för
våra vattens PH-värde, att restriktiva ingripanden bör ske intill dess att
betryggande prov verkställts och effekten av en sådan gödsling
klarlagts?

den 1 april av

Nr 179 Herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr kommunikationsminis-
tern om s. k. 67-kort till änka i vissa fall:

Är statsrådet villig medverka till att kvinna med hustrutillägg, som
haft 67-kort, också skall erhålla sådant om hon blir änka trots att hon
icke är folkpensionär?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 17.03.

In fidem
LARS MÜNTZING

/ *Solveig Gemert*